

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра: публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття освітнього рівня Магістр

на тему:

«Наукові засади функціонування та розвитку інституту екстрадиції в системі державного управління»

Виконав: студент магістратури
спеціальності 281 Публічне
управління та адміністрування
денної форми навчання

Ватрас В.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник: доцент кафедри,
канд.наук.з держ.упр.

Бондар Д.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент:

(прізвище та ініціали)

Анотація

Ватрас В.А. Наукові засади функціонування та розвитку інституту екстрадиції в системі державного управління. Магістерська робота. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. 2020. 95 с.

У роботі представлено дослідження наукових засад функціонування та розвитку інституту екстрадиції в системі державного управління. Встановлено, що складність правозастосовної практики у цій сфері відносин зумовлюється наявністю багатьох нормативно-правових актів, які регулюють відносини України з іншими країнами, порядок взаємодії уповноважених органів, підстави відмови у задоволенні клопотання про екстрадицію, наявність політичних, військових, економічних інтересів, які можуть бути порушені внаслідок видачі особи. За результатами аналізу норм правових актів, а також узагальнення точок зору вітчизняних і закордонних науковців визначаються основні ознаки принципів інституту екстрадиції в системі державного управління, визначаються функції інституту екстрадиції. Важливе значення мають принципи інституту екстрадиції в системі державного управління – це закріплені в нормах спеціальних міжнародних договорів (конвенцій) або відображені в нормах національних законів загальні положення та основні ідеї, що визначають суть, зміст, мету взаємовідносин держав щодо екстрадиції осіб та мають як імперативний, так і факультативний характер.

У роботі розглянуто питання формування елементів прав людини в інституті екстрадиції; досліджується практика Європейського суду з прав людини та інших міжнародних та національних судових органів з питань захисту прав і свобод людини, що видається; аналізується договірна практика та національне законодавство про екстрадицію з акцентом на положення про захист екстрадованих осіб. Доведено, що в наш час боротьба зі злочинністю у формах екстрадиції повинна вестись відповідно до гарантій захисту прав осіб, які беруть участь у процедурі екстрадиції.

Ключові слова: екстрадиція, екстрадиція особи, міжнародна правова захист прав людини, генез інституту екстрадиції, порядок екстрадиції, підстава відмови екстрадиції.

SUMMARY

Vatras V.A. Scientific principles of functioning and development of the institute of extradition in the system of public administration. Master thesis. Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law. 2020. 95 p.

The paper presents a study of the scientific foundations of the functioning and development of the institution of extradition in the system of public administration. It is established that the complexity of law enforcement practice in this area of relations is due to: the presence of many regulations governing Ukraine's relations with other countries, the order of interaction of authorized bodies, the grounds for refusing extradition requests, the presence of political, military, economic interests be violated as a result of the extradition of a person. Based on the results of the analysis of the norms of legal acts, as well as the generalization of the views of domestic and foreign scientists, the main features of the principles of the institute of extradition in the system of public administration are determined, the functions of the institute of extradition are determined.

The paper considers the formation of elements of human rights in the institution of extradition; the case law of the European Court of Human Rights and other international and national judicial bodies on the protection of human rights and freedoms is studied; contractual practice and national legislation on extradition are analyzed, with an emphasis on the provisions on the protection of extradited persons. It has been proved that nowadays the fight against crime in the form of extradition must be carried out in accordance with the guarantees of protection of the rights of persons participating in the extradition procedure.

Key words: extradition, extradition of a person, international legal protection of human rights, genesis of extradition institution, extradition procedure, grounds for refusal of extradition.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКСТРАДИЦІЇ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	8
1.1 Поняття та значення міжнародної співпраці та правової допомоги у системі державного управління у сфері у боротьби зі злочинністю	8
1.2 Зарубіжний досвід розвитку інституту екстрадиції у системі функціонування державного управління.....	14
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО - ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ.....	22
2.1 Міжнародно-правове співробітництво органів державного управління інституту екстрадиції.....	22
2.2 Екстрадиція як форма міжнародно-правового співробітництва органів державного управління в системі розвитку та функціонування	36
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – УПРАВЛІНСЬКИХ ІНСТРУМЕНТІВ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	41
3.1. Розвиток організаційно-управлінських інструментів видачі Україною осіб, які вчинили кримінальне правопорушення	41
3.2. Договірне регулювання екстрадиції на міжнародному і національному рівні	65
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Поглиблення інтеграційних процесів в міжнародному співтоваристві, коли кордони між державами стають все більш прозорими, виникнення і поширення нових форм транснаціональної злочинності, що охоплює території декількох держав, призводять до необхідності протидії пов'язаним з цим негативним явищам. Одним з інструментів механізму забезпечення національної безпеки, що дозволяє залучати до кримінальної відповідальності осіб, які порушують закон в одних країнах, а потім вільно переміщаються в інші, на які не поширюється юрисдикція держав, в яких скоєно злочини, є інститут видачі (екстрадиції). Принцип добросусідності має важливе значення в процесі підтримки дружніх відносин і співробітництва між державами, отже інститут екстрадиції набуває важливого значення для удосконалення державного управління. Відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права видача осіб повинна розглядатися як прояв добросусідства і співробітництва держав, як дію, що повністю відповідає вимогам основоположних міжнародно-правових документів. Цим визначається актуальність вивчення теоретичних і практичних підходів до оцінки інституту екстрадиції в системі державного управління.

Питання, тісно пов'язані зі співпрацею держав у боротьбі зі злочинністю, зокрема з проблемою екстрадиції, досить глибоко вивчені в українській та зарубіжній юридичній літературі. Дослідженню функціонування та розвитку інституту екстрадиції в системі державного управління присвятили праці як вітчизняні, так і закордонні вчені. Серед вчених різних галузей знань, які предметом наукового пошуку обрали саме зазначену тематику, можна назвати В. Бесарабова, Ю. Васильєва, О. Волеводза, В. Волженкіну, В. Волобуєва, О. Виноградову, Т. Гавриш, О. Курило, С. Кучухідзе, В. Маляренко, В. Милинчука, О. Натуру, М. Пашковського, А. Піхова, Н. Сафарова, М. Свистуленко, М. Смирнова, А. Стронганову, Ю. Чорноуса, Т. Якушеву та інших.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що пов'язані із функціонуванням та розвитку інституту екстрадиції в системі державного управління.

Предметом дослідження є теоретико – практичні засади функціонування та розвитку інституту екстрадиції в системі державного управління.

Мета та завдання дослідження. Метою магістерської роботи є наукове обґрунтування організаційно-правових засад функціонування та розвитку інституту екстрадиції в системі державного управління.

Завдання дослідження:

- визначення поняття та значення міжнародної співпраці та правової допомоги у системі державного управління у сфері у боротьби зі злочинністю;
- дослідження сутності інституту екстрадиції як форми міжнародно-правового співробітництва органів державного управління;
- опрацювання практичних аспектів міжнародно-правового співробітництва органів державного управління інституту екстрадиції;
- дослідження особливостей діяльності органів державного управління в сфері розвитку та функціонування інституту екстрадиції;
- розробка напрямів удосконалення організаційно-управлінських аспектів екстрадиції в правовій системі України.

Методологічну основу дослідження складають наукові принципи і концептуальні положення, розроблені спеціалістами в галузі теорії держави і права, кримінального та інших галузей права і процесу. Використовувалися такі методи наукового пізнання, як діалектичний, формально-юридичний, логічний, порівняльний. У процесі виконання роботи здійснено аналіз наукової літератури та нормативних актів, які відносяться до теми дослідження, що дозволяє говорити про його об'єктивність і обґрунтованість.

Інформаційною базою дослідження становить Конституція України, закони України, Кримінально-процесуальний кодекс та інші кодекси України, міжнародно-правові акти, типові договори про екстрадицію правопорушників, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН, відомчі накази, інструкції,

інформативні листи Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та практичні положення магістерської роботи щодо формування та розвитку інституту екстрадиції можуть бути при удосконаленні пропозиції щодо заповнення прогалин національного законодавства шляхом створення, які є продовженням конституційно-правової гарантії неможливості видачі (екстрадиції) власних громадян та певних категорій осіб іншим державам.

Робота складається з вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел (114 джерела). Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКСТРАДИЦІЇ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1 Поняття та значення міжнародної співпраці та правової допомоги у системі державного управління у сфері у боротьби зі злочинністю

У сучасних умовах світового правопорядку відкриття кордонів і спрощення візових процедур ведуть до того, що кількість людей, що перетинають кордони держав, збільшується з кожним роком. Глобалізація призвела не тільки до збільшення постійної міграції та імміграції, а й до збільшення тимчасової трудової та навчальної міграції, яка включає в себе переміщення по роботі, навчанні та туризму [110]. У 2018 р Всесвітня туристична організація ООН зафіксувала 1,4 млрд. міжнародних туристських прибуттів по всьому світу, що на 6% більше, ніж роком раніше, і на 15% більше, ніж в 2010 р. [113].

Збільшилася кількість виїздів за кордон пояснюється економічним зростанням в розвинених країнах, більш доступними авіаквитками і новою політикою авіакомпаній, технологічними змінами, ефективними бізнес-моделями. Міграційна політика ряду держав веде до спрощених процесів перетину кордонів і легальному знаходженню на їх території протягом тривалого часу. Аналіз статистичних даних дозволяє стверджувати про підвищення міграції за останні двадцять років в більш ніж 41 разів у порівнянні з 2000 р.

Заступник Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй зазначив, що, поряд з позитивними тенденціями, глобалізація веде до виникнення викликів, актуальних для всього світу [108].

Одним з них є розвиток злочинності, яка на сучасному етапі носить транснаціональний характер. У тому числі це пов'язано з розвитком мережі Інтернет, що призводить до того, що злочин може бути вчинено на території однієї держави, а злочинні наслідки настають на території інших держав.

Питання транснаціональної злочинності і тероризму були розглянуті на порядку «Групи високого рівня з питань загроз, викликів і змін ООН». Експерти відзначили, що транснаціональна злочинність являє собою «загрозу для держав і суспільств, підриваючи безпеку людини і корінне зобов'язання держав забезпечувати правопорядок» [106].

Особи часто використовують механізми глобалізаційних процесів для того, щоб уникнути кримінальної відповідальності. Тому видача осіб (екстрадиція) є ефективним інструментом протидії злочинності [80].

Генеральний секретар ООН зазначив, що з огляду на реальність транснаціональних загроз, у держав немає іншого вибору, крім як працювати разом, так як всі країни знаходяться під ударом від зростаючих темпів поширення злочинності.

Розвиток механізмів захисту прав людини безпосередньо впливає на розвиток інституту екстрадиції та міжнародної співпраці. Виконавчий директор організації «Human Rights Watch» Кеннет Рот при поданні світового звіту про стан прав людини в світі зазначив, що, незважаючи на численні порушення прав людини, захист прав і верховенство закону також набирають силу [111]. Разом з тим посилюється прагнення до гендерної рівності, що також впливає на екстрадицію.

Правозахисники закликають до врахування гендерних ознак і реального ризику порушення прав внаслідок гендеру та гендерних ролей при екстрадиції і вислання осіб. Питанням нерівності присвячені дві Цілі Сталого розвитку ООН (мета № 5 і мета № 10) з 17 [110]. ООН також наголошує на важливості співпраці і встановлення відносин на регіональному та міжнародному рівнях з відповідними установами з метою попередження насильства по відношенню до жінок і сприяння здійсненню заходів, покликаних ефективно передавати правопорушників правосуддя в рамках механізмів міжнародного співробітництва [85].

Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок неодноразово вказував на те, що якщо у державі існують позитивні зобов'язання не екстрадувати особа зі

своєї території на територію іншої держави, де існують достатні підстави вважати, що присутній реальний ризик серйозних форм насильства на гендерній основі то вона має легальне право відмовити у здійсненні екстрадиції [107].

Більш того, діяльність судових органів та некомерційних організації звертає увагу на значну кількість випадків використання неправових альтернатив екстрадиції, зокрема, «екстратериторіальні викрадення» і «виманювання» [109].

Міжнародне кримінальне право як сукупність норм і принципів, спрямованих на регулювання взаємодії держав у боротьбі з міжнародною злочинністю, орієнтоване на підтримку законності і правопорядку. У свою чергу, законність і правопорядок можуть підтримуватися при обставинах забезпечення невідворотності покарання за вчинені злочинні діяння. Для досягнення практичного застосування принципу невідворотності покарання необхідно забезпечити фізичну присутність безпосередніх фігурантів у судовому засіданні, на що і спрямована дія інституту видачі злочинців. Стає очевидно, яку важливу роль відіграє інститут видачі злочинців (екстрадиції) в міжнародному кримінальному праві.

Аналогічно тому, як принцип взаємності в міжнародному праві відіграє основну роль в процесі підтримки дружніх відносин і співробітництва між державами, так і інститут видачі злочинців набуває основне значення для міжнародного кримінального права (як спеціальної галузі міжнародного права) характеру цілісності та завершеності.

Проблема видачі злочинців є однією з найбільш складних в міжнародній боротьбі зі злочинністю, так як безпосередньо торкається питань суверенітету зацікавлених держав. Особливості процедури видачі викликають велику кількість складнощів, часто супроводжуються тривалим тимчасовим періодом у зв'язку з тим, що зачіпає інтереси кількох держав, і різних відомств кожного з них.

Розглянутий інститут забезпечує і дозволяє підтримувати невідворотність покарання як на міжнародному, так і на національному рівні, не дивлячись на різні національні юрисдикції.

Беручи до уваги зміни характер злочинності, поява транскордонних злочинів, можливості переховуватися на територіях різних держав, проблема злочинності становить небезпеку для суспільства в цілому. У цих умовах зростає необхідність об'єднати зусилля держав і вести повсякденну співпрацю в боротьбі з негативними проявами злочинності. Інститут екстрадиції займає особливе місце в даній співпраці, що здійснюється за допомогою як двосторонніх, так і багатосторонніх угод.

Правове регулювання питань видачі, що з'явилося ще в давнину, з часом перетворилося в повноцінний інститут, який володіє широким набором спеціальних принципів, а також норм. В даний час інститут видачі продовжує розвиватися.

Збільшилася кількість норм міжнародного права, що регулюють видачу, особливо норм, що регулюють права людини, і норм внутрішнього права, що відносяться до конституційного, кримінального та кримінально-процесуального права. Активний розвиток даного інституту пояснюється підвищеним ростом значення видачі в боротьбі зі зростаючим рівнем злочинності.

Звертаючись до правового регулювання інституту екстрадиції, слід виходити з того, що він знаходиться на стику міжнародного і внутрішньодержавного права. З огляду на ту обставину, що зобов'язання видачі виникає лише на основі відповідних договорів і конвенцій про видачу злочинців зацікавленими державами, міжнародно-правової регламентації екстрадиції надається важливе значення.

У науковій літературі наводяться різні визначення поняття «правова допомога». Правова допомога в сфері міжнародних правовідносин розглядається як сформована в міжнародних відносинах система нормативних та організаційно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється співробітництво між державами в галузі взаємного надання правової допомоги

з метою врегулювання правовідносин цивільного, сімейного, трудового, соціального або кримінально-правового характеру, які зачіпають інтереси фізичних або юридичних осіб однієї з держав-контрагентів на території іншої.

Основа такої системи складають двосторонні і багатосторонні міжнародні угоди, які укладаються зацікавленими державами з питань правового захисту фізичних осіб, визначення компетентності судових інстанцій для розгляду спорів різних категорій і застосовного права, дотримання процесуальних прав не тільки іноземців, але і апатридів та біпатридів, порядку визнання дійсності юридично значущих документів (свідоцтв, дипломів та ін.), виконання судових доручень, судових актів, видачі злочинців (екстрадиція) і т. д. Різновидом правової допомоги і виступає інститут екстрадиції.

Л.А. Філяніна у своєму дисертаційному дослідженні доводить, що генезис даного інституту проходив паралельно з розвитком самого міжнародного права та охоплював усі історичні типи суспільства. Таким чином, кожна з історичних епох була відбитком свого часу і тому інститут видачі злочинців, як і багато інших інститутів міжнародного права, розвивався в рамках взаємовідносин між державами. З часом удосконалювалися джерела даного інституту, в основу яких покладені загальновизнані принципи міжнародного права. Водночас, відсутність гармонізованого законодавства створює серйозні проблеми для подальшого процесу інтеграції, підготовки договорів і угод щодо взаємодії держав у видачі осіб, які скоїли суспільно небезпечне діяння [95, с.7].

Необхідно відзначити, що у XIX ст. у постановці питання про видачу відбулася велика зміна: на перший план поставлена видача за загальні злочини, політичні злочинці не підлягали видачі. В цей період право видачі, як зазначав Х. Лаутерпахт, переслідувало дві цілі.

По-перше, воно було інструментом міжнародного співробітництва для присікання злочинів.

По-друге, деякі норми права видачі гарантували захист видаваної особи (наприклад, при застосуванні принципу спеціалізації) [16, с. 18]. В. М.

Волженкіна вказує, що до середини XIX ст. філософські школи розробили права особистості, які, безумовно, стосувалися і видаваних осіб [19, с. 11].

Важливо підкреслити, що на початку XXI ст. інститут видачі продовжує розвиватися. Держави приймають нові закони про видачу, укладають міжнародні договори, збільшується судова практика. У результаті аналізу історичного розвитку практики видачі можна зробити висновок, що інститут екстрадиції історично проявив свою значимість у зв'язку зі зростанням, передусім, міжнародних відносин, розвитком політичних, економічних, соціальних, культурних та правових зв'язків. Вивчення різних джерел та документів, починаючи зі стародавніх часів, показує, що інститут видачі зазнав концептуальних змін. Загальною тенденцією розвитку інституту екстрадиції являється його гуманізація. З розвитком концепції захисту прав людини й прийняттям відповідних міжнародних документів, особи, залучені до екстрадиційної процедури можуть відстоювати свої права, які передбачені національним і міжнародним законодавством. У подальшому важливим є підтримання балансу між цілями боротьби зі злочинністю та інтересами видаваної особи [49, с.10].

На сьогодні складність правозастосовної діяльності прокурора пов'язана із виконанням покладеного на нього обов'язку забезпечити дієвість дотримання прав особи, видача якої запитується. Йдеться не лише про права, передбачені у ст. 581 КПК України, а й про ті, що зазначені у ст. 42 цього Кодексу. Наразі правозастосовна діяльність уповноваженої службової особи спрямована таким чином, що у протокол затримання особи, видача якої запитується, вписуються також положення ст. 42 КПК України [38].

В цілому з приводу поняття та змісту інституту екстрадиції в науковій літературі немає єдиної думки. На основі вивчення позицій сучасних вчених як правило в літературі йдеться про те, що під екстрадицією в кримінальному судочинстві розуміється комплекс кримінально-процесуальних дій, спрямованих на розшук, затримання, взяття під варту і передачу особи іноземній державі (або міжнародному трибуналу, міжнародного кримінального

суду) на підставі і в порядку, встановленому міжнародними договорами України та національним законодавством, або на основі принципу взаємності з метою здійснення кримінального переслідування, здійснення правосуддя або приведення у виконання вступило в силу вироку суду.

Екстрадиція є міжгалузевий інститут, існуючий одночасно в міжнародному, конституційному, кримінальному та кримінально-процесуальному праві. Норми інституту, спрямовані на регулювання відносин щодо видачі осіб, взаємодіють з різними галузями права, зачіпаючи питання складів злочинів, процесуальних особливостей реалізації видачі, а також дотримання і захисту прав людини.

1.2 Зарубіжний досвід розвитку інституту екстрадиції у системі функціонування державного управління

Відповідно до положень міжнародного кримінального права екстрадиція - процесуальна дія, що полягає в передачі особи державою, на території якої вона перебуває, іншій державі (на її вимогу) з метою притягнення такої особи до кримінальної відповідальності або для виконання обвинувального судового вироку.

За суб'єктивним складом, тобто в залежності від громадянства особи, щодо якої зроблено запит про видачу, виділяється екстрадиція щодо: іноземного громадянина, громадянина України, особи без громадянства, особи з подвійним громадянством. Залежно від нормативно-правових підстав, використовуваних при розгляді запитів про видачу, виділяється екстрадиція, здійснювана на основі нормативних правових актів міжнародного та національного характеру, і екстрадиція, здійснювана на основі принципу взаємності.

З самого визначення екстрадиції слід, що в залежності від мети, в зв'язку з якою запитується видача, можна виділити: екстрадицію з метою здійснення кримінального переслідування і екстрадицію з метою виконання вироку. Залежно від регулятивного підстави, тобто визначення прав і обов'язків сторін, регулює їх поведінку при здійсненні екстрадиції, виділяється екстрадиція особи

за запитом України з іноземної держави і екстрадиція особи за запитом іноземної держави з України.

Особливим юридичним інструментом, який скасував формальну процедуру екстрадиції в межах держав - членів Європейського Союзу, стало Рамкове рішення Європейської ради від 13 червня 2002р. "Про Європейський ордер на арешт та процедури передачі осіб між державами-членами" [38].

Сучасний етап розвитку інституту видачі осіб на європейському континенті (з 1989 року по теперішній час) характеризується посиленням правозахисного механізму на основі універсальних і регіональних актів про права людини і рішень ЄСПЛ по їх дотриманню, в тому числі при реалізації екстрадиції по конкретним справах. Зокрема, в справі «Серінга проти Сполученого Королівства» 1989 р ЄСПЛ вперше визначив, що видача особи може порушити статтю 3 Конвенції (заборона катувань, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження) незважаючи на те, що особа може бути піддано катуванню або нелюдському поводженню в державі, яка не є державою-учасницею Конвенції. Даний період також характеризується тенденцією до спрощення процедури екстрадиції, створенням і подальшими проблемами у функціонуванні Європейського ордера на арешт, створенням міжнародних кримінальних трибуналів та Міжнародного кримінального суду, впливом тероризму і політичних відносин між державами, а також діяльності некомерційних правозахисних організацій у сфері здійснення та регулювання екстрадиції.

Важливу теоретичну і практичну значимість представляють нові аспекти в регулюванні екстрадиції у зв'язку з виникненням механізму Європейського ордера на арешт в практиці країн-членів Європейського Союзу, який сприяє модернізації міжнародної системи співробітництва в кримінально-правовій сфері. Необхідність в удосконаленні і модернізації як інституту екстрадиції, так і всієї системи боротьби зі злочинністю обумовлена також появою на світовій арені нових суб'єктів міжнародного права, що було продемонстровано на

прикладі Європейського союзу, і що ще належить зробити нової міжнародної організації - Євразійського економічного союзу.

Європейський ордер на арешт є актом судового органу, прийнятий в рамках Європейського союзу з метою передачі особи, яка вчинила злочин.

Рамкове рішення Ради ЄС від 13 червня 2002 р. про європейський ордер на арешт і процедурах передачі осіб між державами-членами визначило зміст співпраці держав-членів ЄС в боротьбі зі злочинністю на основі абсолютно нових принципів:

- принцип взаємного визнання судових рішень у кримінальних справах,
- принцип взаємної довіри, і в той же час реформував традиційні принципи екстрадиції - принципу взаємності, часткової відміни (пом'якшення) принципу подвійного осудності (кримінальності), пом'якшення принципу конкретності, часткового скасування принципу невидачі власних громадян, повного скасування невидачі злочинців, які вчинили злочини політичного характеру або з політичних мотивів, або ж злочину, пов'язані з ними.

Незважаючи на тенденцію спрощення процедури екстрадиції, тривалий процес застосування Європейського ордеру на арешт виявив ряд проблем функціонування системи взаємного співробітництва, пов'язаних, перш за все, із захистом прав переданих осіб. Відсутність ефективних правових гарантій в державі, якій передається особа по Європейському ордеру на арешт, негативно впливає на принципи взаємної довіри і визнання судових рішень держав Європейського союзу, а також функціонування процедури в цілому. Внаслідок цього, Європейський ордер на арешт позбавляється основних переваг: скорочення терміну передачі, зниження вартості, функціонування в режимі, вільному від юридичних складнощів, характерних для класичної екстрадиції. Головна ціль європейського ордеру - це заміна тривалих процедур екстрадиції на більш просту й ефективну систему передачі осіб, які вчинили злочин, між державами - членами Європейського Союзу. Європейський суд з прав людини має багату прецедентну практику з цього питання. Найвідоміший приклад порушення статті 3 при здійсненні державою-учасницею екстрадиції є згадана

нами справа «Сьорінг проти Сполученого Королівства» (1989р.). У цій справі молодий громадянин Німеччини, видачі якого вимагали Сполучені Штати на підставі звинувачення у вбивстві, за яке передбачалась смертна кара, опинився перед перспективою довготривалого перебування у камері для осіб, засуджених до смертної кари. У своїх зауваженнях Уряд Сполученого Королівства стверджував, що держава, яка здійснює екстрадицію, відповідно до Конвенції не може нести відповідальність за нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження або покарання, яке може бути застосоване поза юрисдикцією держави.

У цій справі Суд постановив, що стаття 3 Конвенції буде порушена в разі екстрадиції заявника до Сполучених Штатів Америки (через реальний ризик потрапляння в «камеру смертників» покарання, жорстокість якого перевищує встановлений статтею 3 поріг). Незалежно від того, чи є держава учасником Конвенції чи ні, на рішення про екстрадувати з боку висилаючої держави впливає позитивно-правовий обов'язок та виникає відповідальність тоді, коли є серйозні підстави вважати, що заявник «реально ризикує» стати жертвою жорстокого поводження. Розглядаючи справу «Солдатенко проти України», Європейський суд звернув увагу на те, що «...законодавство України не передбачає процедури, достатньо доступної, чітко сформульованої і передбачуваної у своєму застосуванні – такої, яка давала би можливість запобігти ризикові свавільного тримання під вартою в очікуванні на екстрадицію. Отже, було порушено п. 1(f) ст. 5 Конвенції» [112].

Іншим є приклад у справі «Vilvarajah та інші проти Сполученого Королівства» від 30/10/1991: «Суд вирішив, що при висилці заявників - серед яких був представник тамільської громади - в Шрі-Ланку в 1988 році такі підстави були відсутні і що, відповідно, порушення статті 3 Конвенції не було. Зокрема у цьому рішенні Суд наголошував, що:

1. Європейська конвенція про права людини не регулює питання «екстрадиції, висилки і надання притулку». Однак при здійсненні свого права «контролювати в'їзд іноземців на свою територію, їх перебування там і висилку

зі своєї території» (Vilvarajah та інші проти Сполученого Королівства), Договірні Держави зобов'язані не порушувати права, гарантовані Конвенцією.

2. «Рішення Договірної держави екстрадувати особа, що переховується від влади іншої держави, може викликати питання за статтею 3, і, відповідно, на державу яка видає особу може бути покладена відповідальність за Конвенцією, якщо є достатні підстави вважати, що зазначена особа в разі видачі реально ризикує стати жертвою катувань або нелюдського поводження». На основі цього рішення, яке набуло прецедентного характеру у справі «Chahal проти Сполученого Королівства» від 15/11/1996 Суд вирішив, що активіст сикхського сепаратистського руху, щодо якої з міркувань державної безпеки було винесено постанову про висилку, реально ризикував стати жертвою жорстокого поводження в разі своєї депортації до Індії (гарантії, надані владою Індії, не переконали Суд).

Справами обумовлюючими рішення про відмову у видачі осіб (які мають враховувати органи прокуратури та міністерства юстиції України при здійсненні процедури екстрадиції) також є:

- «Shamayev та інші проти Грузії і Росії» від 12/04/2005: порушення статті 3 у разі виконання рішення про екстрадицію в Росію пана Гелогаєва, прийняте на тій підставі, що він був терористом-повстанцем, які брали участь в конфлікті в Чечні;

- «Müslim проти Туреччини» від 26/04/2005: заявник, який втік до Туреччини у вересні 1998 року, розшукувався іракськими спецслужбами за участь в конфлікті, в ході якого високопоставлений представник партії Баас, близький до Саддаму Хусейну, отримав вогнепальне поранення.

- «Saadi проти Італії» від 28/02/2008: порушення статті 3 у разі депортації заявника в Туніс (де, за його словами, він в 2005 році був заочно засуджений до 20 років позбавлення волі за участь у терористичній організації).

- «Baysakov та інші проти України» від 18/02/2010: порушення статті 3 у разі видачі казахських опозиціонерів Казахстану. Суд визнав, що гарантії, надані владою Казахстану, були ненадійними і що буде складно

проконтролювати їх дотримання владою Казахстану через відсутність ефективного механізму запобігання тортурам.

- «Klein проти Росії» від 01/04/2010: екстрадиція з Росії в Колумбію ізраїльського «найманця», засудженого за кримінальні правопорушення, порушить статтю 3 Конвенції. Суд взяв до уваги доповіді міжнародних організацій по Колумбії, заяви колумбійського віце-президента по відношенню до заявника, а також невизначеність гарантій, наданих владою Колумбії.

- «Khaydarov проти Росії» від 20/05/2010: екстрадиція заявника (розшукуваного владою після закінчення громадянської війни в зв'язку з обвинуваченням у тероризмі) в Таджикистан порушить статтю 3 Конвенції.

До інших правових ризиків, які обумовили рішення про відмову у видачі осіб можна також віднести: справи пов'язані з порушенням принципів забезпечення положення ст. 6 «Несправедливий судовий розгляд» (Стаття 6, право на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку) : «Суд не виключає, що рішення про екстрадицію може у виняткових випадках викликати питання за статтею 6, коли сховавшись особа стала жертвою або ризикує стати жертвою кричуще несправедливого судового розгляду в запитуючої країні» (постанова у справі Soering, § 113) або як це було у випадку справи «Stapleton проти Ірландії»: заявник, якого звинувачують у шахрайстві, стверджував, що його видача Великобританії на підставі європейського ордеру на арешт порушить статтю 6 і призведе, зокрема, до позбавлення його права на справедливий судовий розгляд.

Отже, Європейський суд з прав людини визнає порушенням ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод такі факти:

- неналежне поведіння представників держави та відсутність ефективного розслідування;
- неналежні умови тримання під вартою;
- бездіяльність щодо надання своєчасної та належної медичної допомоги;

- екстрадиція особи у випадку доведення, що особа наразиться в державі, якій її видають, на реальний ризик зазнати поводження, забороненого статтею 3.

Згідно з положеннями ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що у випадку, коли процедура здійснення заходів щодо екстрадиції не здійснюється з потрібною ретельністю та швидкістю, затримання особи перестає бути допустимим відповідно до статті 5 Конвенції. Отже здійснення екстрадиції може становити порушення положень Конвенції, зокрема, статті 3 «Заборона катування», підпункту „f” статті 5 «Затримання іноземця з метою його вислання», в тому разі, якщо державні органи піддають екстрадиції особу, свідомо допускаючи, що у країні вислання права, гарантовані особі статтею 3 Конвенції, будуть порушені. Крім того, процедура затримання особи для екстрадиції повинна відповідати вимогам підпункту „f” пункту 1 статті 5 Конвенції. Зазначене має винятково важливе значення для органів прокуратури з огляду на необхідність неухильного дотримання прав людини. Особливо важливо це у контексті виконання запитів на передачу злочинців державам авторитарної політичної системи (наприклад, Республіка Білорусь) та недружнім у політичному сенсі державам (таким як Російська Федерація).

Отже, таким чином можемо зробити наступні висновки:

1. Правова допомога в сфері міжнародних правовідносин є системою нормативно-правових та організаційно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється співробітництво між державами в галузі взаємного надання правової допомоги у сфері кримінально-процесуальної діяльності. Її основу складають двосторонні і багатосторонні міжнародні угоди, різновидом правової допомоги і виступає інститут екстрадиції.

У процесуальній науці під передачею засуджених осіб розуміється акт міжнародної співпраці, що реалізується на основі міжнародного і внутрішньодержавного законодавства та полягає в передачі особи, що вчинила

злочин і засуджена однією державою, іншій державі, громадянином якої є засуджений, для виконання покарання у вигляді позбавлення волі.

2. Основними різновидами екстрадиції є:

- видача особи для притягнення її до кримінальної відповідальності;
- видача особи для приведення судового вироку до виконання - полягає у передачі особи, яка засуджена іноземним судом і переховується від відбуття покарання, але затримана на території іншої держави;
- видача на певний термін (наприклад, для розгляду справи в суді, в якій співучасниками є громадяни різних держав).

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО - ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ

2.1 Міжнародно-правове співробітництво органів державного управління інституту екстрадиції

В контексті КПК України значної актуальності набуває тема, пов'язана з міжнародним співробітництвом в кримінальному процесі, оскільки в ньому визначається процесуальний порядок реалізації більшості форм міжнародного співробітництва [38].

20 листопада 2012 року набув чинності Кримінальний процесуальний кодекс України. У новому кримінальному процесуальному законі питанню «міжнародного співробітництва під час кримінального провадження» присвячено окремий розділ, який регулює діяльність Управління міжнародно-правового співробітництва Офісу генерального прокурора України. Це управління є самостійним структурним підрозділом, підпорядкованим заступнику Офісу генерального прокурора згідно з розподілом обов'язків між керівництвом Офісу генерального прокурора [38].

Зокрема, цей розділ передбачає положення щодо «загальних засад міжнародного співробітництва» (глава 42), «міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій» (глава 43), «видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)» (глава 44), «кримінального провадження у порядку перейняття» (глава 45), «визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передачі засуджених осіб» (глава 46) [КПК України].

Довгий час питання процесуальної регламентації міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні залишалися поза належною увагою законодавця. Спочатку КПК 1960р. містив лише ст. 31, суть якої зводилася до того, що порядок зносин судів, прокурорів, слідчих та органів

дїзнання з відповідними установами іноземних, держав, а також порядок виконання взаємних доручень визначається чинним законодавством України і міжнародними договорами України. Фактично ця норма відсилає саме до чинних міжнародних договорів і до процедури загального характеру, оскільки кримінально-процесуальне законодавство, хоч і містить посилення, однак спеціальних процедур не передбачає, що само по собі викликає труднощі.

Лише в 2011 р. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах» КПК 1960 р. було доповнено розділом IX, в якому містилась глава 37, що визначала національну процедуру реалізації міжнародних договорів щодо видачі (екстрадиції) осіб, а пізніше - і щодо міжнародної правової допомоги (глава 38) та перейняття кримінального переслідування (глава 39), а також низка статей, що визначали правові основи створення і діяльності міжнародних слідчих груп, можливість присутності представника компетентного органу іноземної держави під час виконання запиту про міжнародну правову допомогу, тощо.

Таким чином питання, практика реалізації яких вже склалася в правозастосуванні, не знаходили законодавчого закріплення в Кримінально-процесуальному кодексі 1960 р., незважаючи на те, що чинні міжнародні договори зобов'язували мати дієвий механізм реалізації положень таких договорів. Основний механізм реалізації зазначених вище європейських конвенцій регламентувався Інструкцією про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства, затв. спільним наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Верховного Суду України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 29 червня 1999 р. № 34/5/22/130/512/326/73.

Відповідно до ст. 514 КПК 2012 р. під міжнародною правовою допомогою розуміється проведення компетентним органом однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою [38].

Порядок направлення запиту до іншої держави, порядок розгляду уповноваженим (центральним) органом України запиту іншої держави або міжнародної судової установи про таку допомогу і порядок виконання такого запиту визначаються КПК України і чинними міжнародними договорами України.

Оскільки КПК 2012 р. передбачає централізований порядок зносин при здійсненні співробітництва, велике значення в цьому процесі має так званий центральний орган України, що уповноважений від імені держави розглядати запити компетентних органів іноземної держави або міжнародної судової установи і вживати заходів з метою їх виконання чи направляти до іншої держави запит компетентного органу України про міжнародне співробітництво.

Стаття 545 КПК України містить перелік компетентних уповноважених органів України у сфері міжнародного співробітництва:

- Офіс генерального прокурора звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів.

- Міністерство юстиції України звертається із запитом судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав [КПК України].

Роль центрального органу в міжнародному співробітництві зводиться до здійснення певних дій, спрямованих на дослідження міжнародного запиту на предмет відповідності (або несуперечності) чинним міжнародним договорам України та національному законодавству щодо підстав, умов, форми запиту, та винесення відповідного рішення. Такими центральними органами України є

Офіс генерального прокурора та Міністерство юстиції України. Офіс генерального прокурора уповноважена звертатися із запитами про міжнародну правову допомогу під час досудового розслідування та розглядати відповідні запити іноземних компетентних органів. Цей орган є центральним і щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування, при перейнятті кримінального провадження щодо цих осіб.

Міністерство юстиції України - орган, який уповноважений від імені держави звертатися із запитами про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні та розглядати відповідні запити судів іноземних держав. У процедурі видачі (екстрадиції) цей орган є центральним, якщо йдеться про підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку. Крім того, при передачі осіб, засуджених іноземними судами, для відбування покарання до країни їхнього громадянства та при визнанні та виконанні іноземних судових рішень тільки Міністерство юстиції України уповноважене розглядати міжнародні запити і надсилати їх до іноземних держав та вирішувати інші питання, покладені на нього процесуальним законом.

Після вчинення уповноваженим (центральним) органом дій, спрямованих на вивчення міжнародного запиту, і за позитивного вирішення цього питання такий запит підлягає безпосередньому виконанню. Таке виконання здійснюється компетентним органом України, тобто органом, що здійснює кримінальне провадження, який звертається із запитом або який забезпечує виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги.

Формами міжнародного співробітництва у кримінально-процесуальній сфері виступають: екстрадиція, перейняття кримінального провадження, передача засуджених осіб, визнання і виконання іноземних судових рішень.

Під видачею (екстрадицією) законодавець розуміє видачу особи державі, компетентним органом якої ця особа розшукується, для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку [38]. Перейняттям

кримінального провадження є здійснення компетентним органом однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом. Що стосується таких форм співробітництва, як передача засуджених осіб та визнання і виконання вироків судів іноземних держав, то законодавець, передбачаючи механізм їх реалізації, не дає їм відповідного визначення.

В процесуальній науці під передачею засуджених осіб розуміється акт міжнародної співпраці, що реалізується на основі міжнародного і внутрішньодержавного законодавства та полягає в передачі особи, що вчинила злочин і засуджена однією державою, іншій державі, громадянином якої є засуджений, для виконання покарання у вигляді позбавлення волі [86, с.15].

Визнання і виконання іноземних судових рішень в науці тлумачиться як інститут, в якому міститься система правових норм, що регулюють відносини в сфері міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні; діяльність уповноважених на те суб'єктів, яка складається зі здійснення низки процесуальних дій та винесення процесуальних рішень, у зв'язку із поширенням законної сили рішення іноземного суду на територію України та застосуванням всіх можливих законних засобів для їх реалізації відповідно до взятих міжнародно-правових зобов'язань. Зазначений інститут складається із визнання іноземного судового рішення та його виконання.

Під визнанням, на мою думку, необхідно розуміти поширення законної сили рішення іноземного суду на територію України в порядку, передбаченому законодавством України, а під виконанням рішення іноземного суду - застосування всіх можливих законних засобів реалізації положень міжнародних договорів в порядку, передбаченому законодавством України.

КПК визначаються суб'єкти, які залучаються до міжнародного співробітництва. Такими суб'єктами, насамперед, є договірні держави, які підписуючи відповідний договір, беруть на себе певні зобов'язання щодо його реалізації. Такі держави і в міжнародних договорах, і в КПК називаються запитуваною і запитуючою державою (стороною). Запитуюча держава - це

держава, компетентний орган якої звертається з міжнародним запитом, або міжнародна судова установа. Запитувана держава - це держава, до компетентного органу якої направлено міжнародний запит [38].

Документи, які направляються у зв'язку із запитом про міжнародне співробітництво, якщо їх складено, засвідчено у відповідній формі офіційною особою компетентного органу запитуючої сторони або запитуваної сторони і скріплено гербовою печаткою компетентного органу, приймаються на території України без додаткового засвідчення (легалізації) у разі, якщо це передбачено міжнародним договором України. Відомості, які містяться в матеріалах, отриманих у результаті виконання дій, передбачених у запиті про міжнародне співробітництво, органами іноземної держави та за процедурою, передбаченою законодавством запитуваної держави, не потребують легалізації і визнаються судом допустимими, якщо під час їх отримання не було порушено засади справедливого судочинства, права людини і основоположні свободи. Правовий статус учасників кримінального провадження в іноземній державі не потребує додаткового встановлення за правилами КПК України.

Питання щодо доказової сили офіційних документів вирішується так: якщо документи складені, засвідчені у відповідній формі офіційною особою компетентного органу запитуючої сторони або запитуваної сторони і скріплені гербовою печаткою компетентного органу, то додаткової легалізації такі документи не потребують. Крім того, відомості, які містяться в таких документах, якщо вони відповідають вимогам до процедури їх отримання і не порушують засад справедливого судочинства, прав людини і основоположних свобод, також не потребують легалізації і визнаються судом допустимими.

Доцільним, на мій погляд, є введення в провадженні щодо видачі (екстрадиції) так званого спрощеного порядку, спрямованого на скорочення досить складної процедури видачі, однак цей порядок має низку особливостей. Наприклад, він застосовується лише за наявності письмової заяви відповідної особи про її згоду на видачу, оформленої в присутності захисника та затвердженої слідчим суддею. У разі одержання відповідної заяви видача

можлива без проведення в повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для видачі. У разі отримання заяви про згоду особи на видачу запитуючій стороні та її затвердження ухвалою слідчого судді прокурор передає заяву на розгляд центральному органу України, який протягом 3 днів розглядає її та приймає рішення про можливість застосування спрощеного порядку видачі.

Позитивним нововведенням КПК 2012 р. є те, що законодавець визначив національний законодавчий механізм реалізації міжнародних договорів України щодо передачі засуджених осіб та визнання і виконання вироків іноземних судів. При цьому перевага була надана судовій процедурі вирішення питань, пов'язаних, по-перше, з вирішенням питання про допустимість визнання іноземного судового рішення на території України та, по-друге, з приведенням такого рішення у відповідність із законодавством України. Процедурні питання до початку регулювання їх КПК 2012 р. визначаються зазначеною вище Інструкцією про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства.

Також, 2 жовтня 2018 року КПК України було доповнено Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку з ратифікацією Третього додаткового протоколу та Четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників» положеннями щодо видача особи (екстрадиція) у спрощеному порядку ст. 588 за якою уповноважений (центральний) орган України може застосувати процедуру видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку лише за наявності згоди такої особи на її видачу (екстрадицію), затвердженої слідчим суддею [38].

Офіс генерального прокурора щодо видачі особи (екстрадиції) має повноваження:

- звертатися до компетентних органів іноземних держав із запитом про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення;

- розглядати запити компетентних органів іноземних держав про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення та приймати рішення щодо них;
- організувати проведення екстрадиційної перевірки;
- організувати прийом-передачу осіб, щодо яких прийнято рішення про видачу (екстрадицію), тимчасову видачу чи транзитне перевезення;
- здійснювати інші повноваження у порядку виконання окремих процесуальних дій щодо особи, які встановлюються відповідними статтями КПК (застосування запобіжних заходів, спрощеного порядку видачі особи, відстрочення передачі тощо), а також визначені міжнародними договорами України про видачу особи (екстрадиція) [38].

Наведемо декілька прикладів для ілюстрації зазначених вище положень. Так, у 2016 році міжнародно-правовим управлінням Генеральної прокуратури України розглянуто 1969 запитів про правову допомогу у кримінальних справах (проти 2 204 у 2017 році), з яких 1030 (1 186) звернень українських органів слідства, а 939 (1018) - клопотань іноземних компетентних органів (рис.2.1).

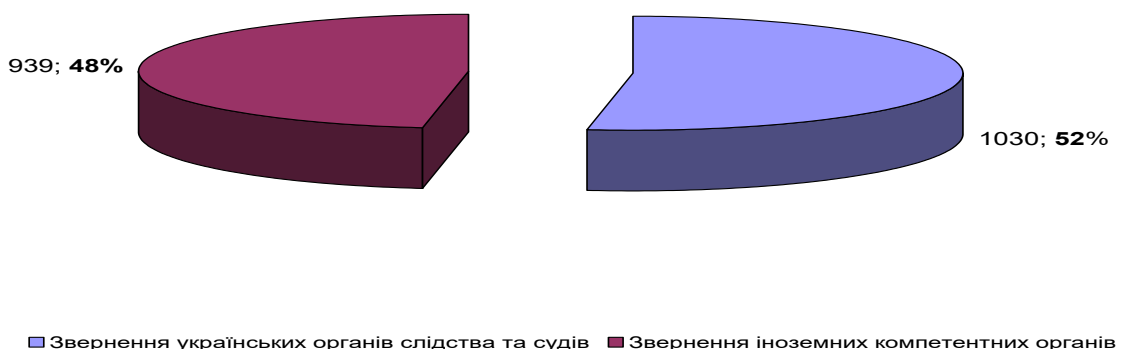

Рисунок 2.1. – Показники розгляду запитів про правову допомогу

Із вказаної кількості запитів – 1206 щодо організації виконання процесуальних дій у кримінальних справах (проти 1370 у 2017 році), 164 звернення про передачу кримінального переслідування (164 у 2017 році) та 599 клопотань про видачу правопорушників (670 у 2017 році).

За статистичними даними Генеральної прокуратури України в період з 2015 р. по листопад 2019 р. екстрадовано в Україну 980 осіб, відмовлено в

екстрадиції 296 осіб, зокрема у 2015 р. екстрадовано 111 осіб, відмовлено в екстрадиції 50 осіб; 2016 – 164 (41); 2017 – 217 (66); 2018 – 261 (65); 2019 – 227 (74). За вказаний період екстрадовано в іноземні держави 560 осіб, відмовлено в екстрадиції 130 осіб, зокрема у 2015 р. екстрадовано 58 осіб, відмовлено в екстрадиції 25 осіб; 2016 – 89 (9); 2017 – 103 (20); 2018 – 142 (32); 2019 – 114 (44).

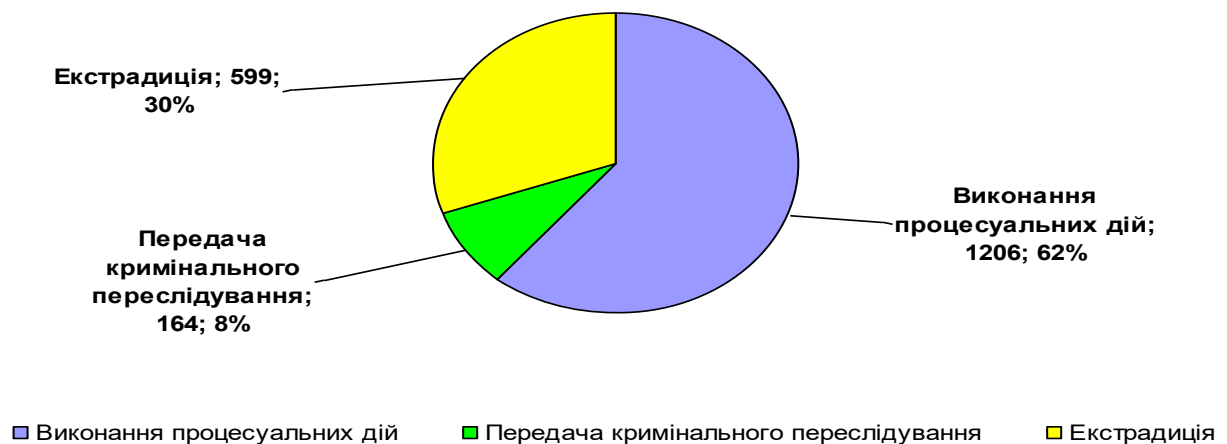

Рисунок 2.2. – Показники розгляду запитів за видами

Постановою цієї наради передбачено низку заходів, покликаних забезпечити ефективне виконання вищезгаданими правоохоронними органами положень КПК України щодо екстрадиції. Зокрема, передбачено внесення змін до відомчих актів МВС України щодо розшуку, у тому числі в частині регламентації підстав і порядку міждержавного та міжнародного розшуку обвинувачених, підсудних, а також осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання.

У 2016 році мали місце приклади ефективного співробітництва як з українськими, так й іноземними правоохоронцями. Здійснено низку екстрадицій, які були доволі складними за своєю процедурою та набули певного суспільного резонансу.

Упродовж 2017 року управлінням правової допомоги та екстрадиції Головного управління міжнародно-правового співробітництва розглянуто 1690 запитів про міжнародне співробітництво під час кримінального провадження

(1969 у 2016 році), з яких 712 клопотань українських органів досудового розслідування (1030) і 978 клопотань іноземних компетентних органів (939).

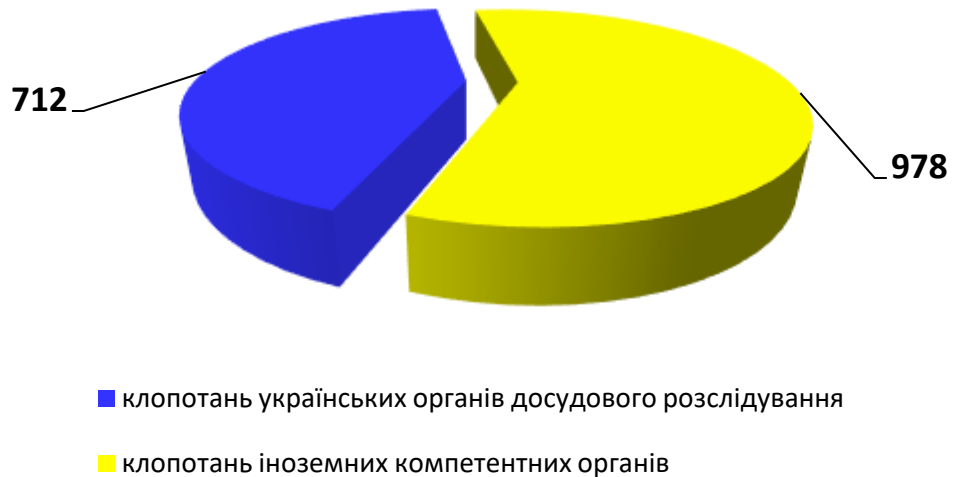

Рисунок 2.3. – Запити про міжнародне співробітництво під час кримінального провадження

Із указаної кількості запитів розглянуто 1114 клопотань про надання міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій (1206 у 2016 році), 165 – про перейняття кримінального провадження (164) та 411 – про видачу (екстрадицію) осіб (599).

Українські органи досудового розслідування зверталися із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальних провадженнях до компетентних установ 47 держав світу, найбільше – до Республіки Білорусь (32), ФРН (20), Італійської Республіки (19), Латвійської Республіки (17), США (12) та інших (Держави Ізраїль, Французької Республіки, Азербайджанської Республіки, Грузії тощо).

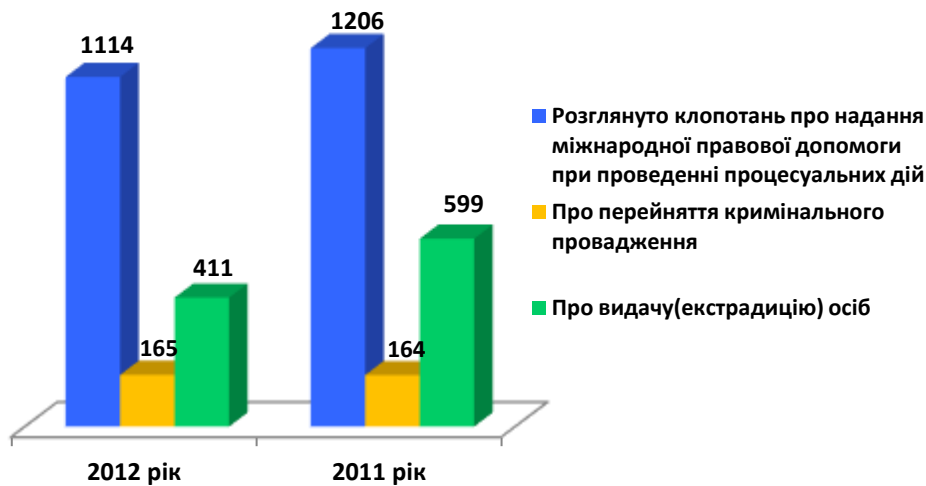

Рисунок 2.4. – Розгляд запитів за видами

Генеральною прокуратурою України отримано та організовано виконання міжнародних запитів про правову допомогу від 41 держави, найбільше – від Республіки Молдова (83), Чеської Республіки (70), Республіки Болгарія (44), Республіки Польща (41), Республіки Білорусь (37) та інших (Азербайджанської Республіки, ФРН, Республіки Казахстан, Латвійської Республіки тощо) (рис.2.5).

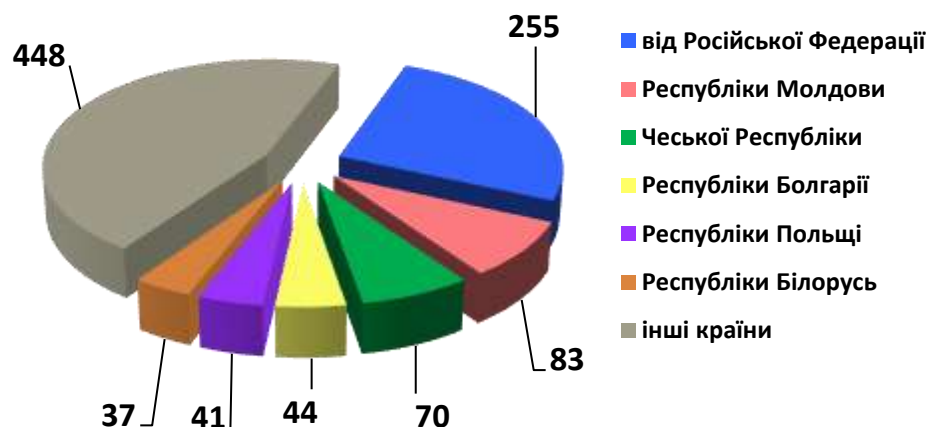

Рисунок 2.5. – Запити іноземних компетентних органів

Ще у травні 2015 року Генеральною прокуратурою України спільно з викладачами Національної академії прокуратури України підготовлено у

відповідності до положень нового Кримінального процесуального кодексу України «Методичні рекомендації щодо виконання вимог міжнародних договорів та КПК України про міжнародну правову допомогу при проведенні процесуальних дій», які 28 вересня 2012 року було схвалено науково-методичною радою при Генеральній прокуратурі України [42].

Крім того, у зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України відділом екстрадиції внесено зміни й доповнення до розроблених у 2011 році «Методичних рекомендацій щодо виконання вимог міжнародних договорів та КПК України про видачу осіб (екстрадицію)».

Прикладами результативного вжиття управлінням у 2015 році ефективних організаційних заходів із забезпечення оперативного та належного розгляду і виконання складних та значних за обсягами міжнародних слідчих звернень у кримінальних справах є наступні.

Станом на 2018 рік органами прокуратури продовжено роботу зі співробітництва з проектами міжнародної технічної допомоги Європейського Союзу, Ради Європи та інших іноземних партнерів, зокрема у межах реалізації Дорожньої карти реформування органів прокуратури.

У рамках міжнародного співробітництва під час кримінального провадження Генеральною прокуратурою України розглянуто 2 550 запитів про правову допомогу та перейняття кримінального провадження, з яких 825 клопотань українських органів досудового розслідування та 1 725 доручень іноземних компетентних органів.

Із указаної кількості запитів 2166 – про виконання процесуальних дій (2151), 264 – екстрадицію (279), 120 – перейняття (передання) кримінального провадження.

Зокрема за запитом українських органів досудового розслідування відповідно до отриманих від швейцарської сторони матеріалів у банківських установах Швейцарської Конфедерації у 2018 році було накладено арешт на грошові кошти, що належать колишнім українським високопосадовцям, на загальну суму близько 30 млн. доларів США [90].

За останні роки прокуратура опинялася у центрі політичних подій, пов'язаних з кримінально-процесуальними аспектами. Яскравим прикладом, є проблема, яка виникла при спробах екстрадиції М. Саакашвілі у вересні 2017 року. Так, Міністерство юстиції отримало від Головної прокуратури Грузії новий запит на розшук, взяття під варту та екстрадицію Михайла Саакашвілі. У надісланих на адресу Міністерства юстиції України документах зазначається, що ухвалою судді Колегії в кримінальних справах Тбіліського міського суду по відношенню до Михайла Саакашвілі було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

При цьому Головна прокуратура Грузії у своєму запиті надала гарантію Генеральній прокуратурі України, що цей запит не має на меті переслідування особи за політичними мотивами, що особу не буде притягнуто до відповідальності за вчинення злочинів, не передбачених запитом, що особу не буде видано третій державі без згоди України, а також що відносно до запитуваної особи буде дотримане законодавство Грузії та передбачені міжнародними договорами права та свободи людини [33]. Не менш резонансним ста запит України та відмова на нього з боку влади Республіки Білорусь щодо екстрадиції 28 «вагнерівців» (членів незаконного збройного формування). Офіс генпрокурора направив до Генпрокуратури Республіки Білорусь запити про видачу 28 учасників збройного конфлікту на Донбасі. Всім 28 особам, серед яких 9 громадян України, було повідомлено про підозру в участі у терористичній організації (ч. 1 ст. 258-3 КК України). Шевченківським районним судом м. Києва підозрюваним обрано запобіжні заходи у вигляді тримання під вартою. Слідство встановило, що зазначені особи брали активну участь у бойових діях на території Донецької і Луганської областей у складі «ДНР» і «ЛНР» [70].

Таким чином, Управління міжнародно-правового співробітництва та уповноважені працівники територіальних прокуратур виконують важливий обсяг роботи, результати якої сприяють розкриттю різних категорій злочинів і притягненню винних осіб до відповідальності не лише в Україні, а й за її

межами. Органи прокуратури відповідно до компетенції забезпечують дотримання зобов'язань України за міжнародними договорами при виконанні процесуальних дій у кримінальних справах, видачі правопорушників, передачі справ для подальшого розслідування та з інших, передбачених такими договорами, питань.

Отже, можемо зробити ряд висновків. По-перше, безперечно, власне факт врегулювання на законодавчому рівні відносин, пов'язаних з міжнародним співробітництвом в кримінальному провадженні, є кроком вперед в розвитку кримінального процесу.

По-друге, регулювання на національному рівні не містить суттєвих суперечностей з міжнародними договорами України. Крім того, законодавець максимально намагається охопити форми співробітництва, в тому числі і нові (визнання і виконання вироків міжнародних судових установ) і визначити процедуру їх реалізації.

По-третє, міжнародно-правове співробітництво в сфері кримінального судочинства є одним з напрямків діяльності органів прокуратури України та полягає у виконанні та направлення запитів про надання правової допомоги у кримінальних справах, про видачу особи для кримінального переслідування, про передачу матеріалів для здійснення кримінального переслідування, про передачу особи, засудженого до позбавлення волі, для відбування покарання в державі, громадянином якої вона є, а також про передачу особи, яка страждає на психічний розлад, для проведення примусового лікування, про визнання та виконання вироку суду іноземної держави про конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та ін.

У функції органів прокуратури в даній сфері входить також нагляд за виконанням законів органами досудового розслідування, що здійснюють розслідування злочинів, вчинених іноземними громадянами, особами без громадянства на території України або проти її інтересів. Крім того, органи прокуратури беруть участь в розробці двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів і угод з питань координації діяльності по боротьбі зі

злочинністю в цілому та її окремими видами, в реалізації окремих напрямків міжнародно - правовому співпраці.

2.2 Екстрадиція як форма міжнародно-правового співробітництва органів державного управління в системі розвитку та функціонування

Міжнародне співробітництво в сфері кримінального судочинства в широкому розумінні являє собою засноване на міжнародному договорі або принципі взаємності взаємодія суддів, органів прокуратури, органів, які здійснюють досудове розслідування, з відповідними компетентними органами і посадовими особами іноземних держав або міжнародними організаціями з питань надання правової допомоги. У вузькому сенсі міжнародним співробітництвом у сфері кримінального судочинства слід вважати сам порядок взаємодії компетентних органів різних держав з питань виключно кримінального судочинства.

Екстрадиція – завершальний етап комплексу заходів з пошуку злочинців, що переходять від правосуддя, індикатор успішності розшукової роботи правоохоронців у міжнародному сенсі. Вершиною процесу екстрадиції особи є її приймання від іноземних правоохоронних органів й доставка під вартою до слідчого ізолятора на території України.

Основа законодавства, що регламентує діяльність прокуратури, правоохоронних і судових органів у сфері видачі осіб (екстрадиції), становлять: Конституція України, міжнародні договори України про видачу осіб, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про прокуратуру» та Закон України «Про міжнародні договори України».

Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Основними міжнародними нормативними актами, які регламентують питання видачі осіб (екстрадиції), є:

– Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року з двома додатковими протоколами (далі – Європейська конвенція 1957 року) [25];

– Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 року (далі – Мінська конвенція) та Протокол до конвенції 1997 року [26];

– двосторонні договори України про видачу осіб (з Бразилією, Єгиптом, Індією, Іраном, Китаєм та Панамою).

Поряд з ними правовою підставою для екстрадиції є багатосторонні конвенції та двосторонні договори з більш широким предметом регулювання, окремі положення яких регламентують питання видачі осіб.

Наприклад, багатосторонні конвенції, укладені під егідою ООН (Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, Конвенція ООН проти корупції 2003 року тощо), Ради Європи (Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 року, Конвенція про кіберзлочинність 2001 року тощо) та інших міжнародних організацій, а також двосторонні договори про правову допомогу у кримінальних справах (з В'єтнамом, Польщею, Латвією, Молдовою, Монголією та іншими державами), які містять положення про видачу осіб.

На даний час понад 40 угод, підписаних та ратифікованих Україною, прямо зазначають, що за відсутності між двома державами спеціалізованого договору про екстрадицію вони можуть використовуватися як правова підстава для видачі особи.

У кожному конкретному випадку для перевірки наявності договору з певною державою та визначення особливостей регулювання ним процедури екстрадиції треба звертатись до сайту Верховної Ради України, де оновлюються переліки і тексти документів, або отримувати консультативну допомогу від

працівників Головного управління міжнародно-правового співробітництва та європейської інтеграції Генеральної прокуратури України. Тексти договорів можливо відшукати у відповідних виданнях, у тому числі підготовлених Генеральною прокуратурою України, а також на офіційному Інтернет-порталі Генеральної прокуратури України [29].

Стаття 10 Кримінального кодексу України містить ряд принципових положень, зокрема щодо неможливості видачі громадянина України іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду. Крім того, ця норма встановлює, що видача іноземців та осіб без громадянства іноземним державам для притягнення до кримінальної відповідальності, віддання до суду або передача для відбування покарання можливі лише у разі, якщо така видача або передача передбачені міжнародними договорами України.

Підзаконними нормативними актами у сфері видачі осіб (екстрадиції) є:

– Наказ Мініюсту від 19.08.2019 № 2599/5 «Про затвердження Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження» [75];

– Наказ Мініюсту від 02.12.2014 № 2024/5 «Про затвердження Порядку інформування установами виконання покарань та слідчими ізоляторами Державної кримінально-виконавчої служби України дипломатичних представництв та (або) консульських установ іноземних держав в Україні стосовно іноземців, узятих під варту, або засуджених, або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт» [77];

– Наказ Генеральної прокуратури України 18.09.2015 № 223 «Інструкція про організаційно-протокольне забезпечення заходів міжнародного співробітництва в органах прокуратури України» [73];

– Наказ Генерального прокурора України від 18.09.2015 № 223 «Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва» [78];

– Наказ МВС України від 02.07.2015 № 794 «Про затвердження Інструкції про порядок приймання-передавання осіб, які перебувають під вартою, на кордоні України та поза її межами» [76].

Про складність даного інституту може свідчити те, що у теорії права для позначення даного правового явища застосовуються різні терміни, а саме: «видача злочинців», «екстрадиція», «передача злочинців».

Однак, розуміючи під цією видачею усе коло відносин, що становлять предмет правового регулювання інституту екстрадиції, ми звужуємо сферу застосування його норм, оскільки охоплюємо лише той її різновид, коли видачі підлягають особи з метою приведення до виконання вироку, що набрав законної сили.

Крім того, відповідно до ст. 62 Конституції України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Отже, злочинцем є особа, щодо якої набрав законної сили обвинувальний вирок суду. Видача поширюється як на осіб, обвинувачуваних у вчиненні злочину, так і на засуджених. При дослідженні інституту видачі важливого значення набувають питання об'єктно-суб'єктного складу екстрадиційних відносин. Ця проблема багаторазово виносилася на розгляд вченими, висвітлювалась у багатьох наукових працях, має дискусійний характер і нині.

У працях Д. Даневського, Л. Комаровського, О. Степанова та інших авторів є розділи про осіб, які підлягають видачі. Сучасні дослідники для позначення таких осіб вводять поняття «суб'єкт видачі» [40]. В.Панов, зокрема, відносить до нього фізичну особу, обвинувачену у вчиненні злочину або засуджену за його вчинення [20 с.109].

Також слід наголосити, що екстрадиція з метою реалізації щодо особи кримінальної відповідальності не може тягти автоматичного застосування

кримінального покарання будь-якого виду, оскільки згідно з положеннями кримінального закону покладення на особу кримінальної відповідальності можливе і без застосування кримінального покарання. Тому ми вважаємо наведене Л. Галенською в її книзі «Міжнародна боротьба зі злочинністю» визначення видачі як передачі злочинця, що здійснюється відповідно до норм міжнародного права, іншій державі для застосування до нього кримінального покарання неправильним і таким, що не відображає сутності цієї дії [20., с.89].

Прокурорський нагляд у цій сфері регламентується виключно українським законодавством, переважно в межах загальних функцій прокуратури, передбачених в КПК. Зокрема, прокурор уповноважений доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту та об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні

Отже, видача як акт міждержавної правової допомоги проводиться з метою вжиття запитуючою державою комплексу дій по переслідуванню особи, обвинувачуваної у вчиненні злочину, а не для обов'язкового кримінального покарання. При доведеності вини особи у вчиненні злочину та за наявності достатніх підстав до неї за вироком суду може бути застосоване кримінальне покарання. Однак при видачі держави не ставлять перед собою мету застосувати щодо особи, яка підлягає видачі, покарання. Їх дії спрямовуються на забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності. Отже, на органи прокуратури покладаються особливі функції зі здійснення та забезпечення дотримання законодавства під час видачі осіб за запитом іноземної держави. Головним при цьому є оцінка можливості або неможливості видачі (передачі) особи у контексті забезпечення її прав.

Формами міжнародного співробітництва, визначеними у міжнародних угодах та відображених у законодавстві є: міжнародна правова допомога, видача (екстрадиція) осіб, перейняття кримінального провадження, визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб.

РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – УПРАВЛІНСЬКИХ ІНСТРУМЕНТІВ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1. Розвиток організаційно-управлінських інструментів видачі Україною осіб, які вчинили кримінальне правопорушення

Організаційно-процесуальний механізм правового регулювання екстрадиції - це система нормативно визначених засобів впливу на екстрадиційні відносини, який здійснюється для забезпечення ефективності співробітництва держав у сфері надання правової допомоги у кримінальних справах з метою сприяння процесу реалізації охоронних кримінально-правових відносин. Важливими ознаками даної системи, одна з яких полягає в наступному: функціонування механізму правового регулювання екстрадиції зумовлюється порушенням особою кримінально-правової заборони певної держави.

Якщо мова йде про кримінально-процесуальні аспекти видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення то «початковим» елементом таких фактичних складів відносин виступає затримання особи. Затримання на території України особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення, здійснюється уповноваженою службовою особою (ч. 1 ст. 582 КПК України).

Підставою для затримання з метою екстрадиції є підтверджений документально факт перебування особи у міжнародному (міждержавному) розшуку у зв'язку із вчиненням злочинів на території іноземних держав або клопотання компетентного органу запитуючої держави про взяття особи під варту до надходження запиту про видачу.

Наприклад, відповідно до статті 61 Мінської конвенції таке клопотання повинно містити посилання на постанову про взяття під варту або на вирок, що набрав чинності, а також у ньому зазначається про те, що запит про видачу буде

надано додатково. клопотання про взяття під варту до отримання запиту про видачу може бути передано поштою або факсимільним зв'язком.

У випадку затримання особи у зв'язку з вчиненням нею злочину на території України (в порядку ст. 208 КПК України) уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана також перевірити наявність даних про розшук такої особи іноземними державами.

Про затримання розшукуваного уповноважена службова особа негайно інформує прокурора, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, у формі повідомлення, зміст якого повинен відповідати вимогам ст. 112 КПК України та містити докладну інформацію щодо підстав і мотивів затримання. Додатками до такого повідомлення можуть бути необхідні матеріали, які стали підставою затримання, та копія протоколу про затримання.

Пр цьому прокурор, зобов'язаний:

- 1) перевірити на додержання законодавства України та міжнародних договорів порядок, підстави та мотиви затримання;
- 2) перевірити, чи дійсно затримана особа є розшукуваною;
- 3) перевірити можливість видачі (екстрадиції) особи до запитуючої сторони та відповідну підставу видачі (екстрадиції);
- 4) скласти та негайно направити відповідне повідомлення про затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземних держав, до прокуратури Автономної Республіки Крим, області, міст Києва чи Севастополя.

Після отримання повідомлення від прокурора, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міст Києва чи Севастополя також зобов'язана перевіряти законність затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземних держав. КПК України покладає на зазначені прокуратури обов'язок складання та направлення протягом шістдесяти годин відповідного повідомлення про затримання особи, що розшукується компетентними органами іноземних держав, до відповідного центрального органу України, який протягом трьох днів інформує компетентний орган іноземної держави.

Центральний орган України уповноважений перевіряти законність затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземних держав, та зобов'язаний протягом трьох днів поінформувати компетентний орган іноземної держави.

Процесуальний порядок затримання таких осіб та розгляду скарг про їх затримання здійснюється відповідно до статей 206 та 208 КПК України з урахуванням особливостей, встановлених розділом IX КПК «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження».

Відповідно до підготовлених міжнародними експертами рекомендацій [30], ключовими факторами, які підлягають першочерговому обов'язковому з'ясуванню після затримання особи, є наступні:

- що встановлена особа дійсно є розшукуваною особою;
- чи можлива екстрадиція особи до держави, що її розшукує, і на якій правовій підставі.

У практичній діяльності мають місце випадки затримання особи без документів, які її посвідчують, або з підробленими документами. У разі виникнення ускладнень під час ідентифікації затриманої особи центральний орган України має право звертатися до запитуючої сторони для отримання необхідних документів, фотокарток, дактилоскопічних карток тощо, за допомогою яких стане можливою ідентифікація особи.

Прикладом цього є ст. 13 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року, ст. 59 Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 року та ч. 2 ст. 5 Договору між Україною та Ісламською Республікою Іран про видачу правопорушників від 11 травня 2004 року: якщо запитуваній стороні потрібна будь-яка додаткова інформація або документи, то вона може вимагати від іншої сторони надати необхідну інформацію або документи та може встановлювати строк її отримання.

Відповідно до ч. 6 ст. 582 КПК України затримана особа негайно звільняється, якщо:

1) протягом шістдесяти годин з моменту затримання вона не доставлена до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу тимчасового або екстрадиційного арешту;

2) встановлено обставини, за наявності яких видача (екстрадиція) не здійснюється.

Такі обставини наявні, коли:

- затримана особа є громадянином України;
- затриманій особі надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або їй надано тимчасовий захист в Україні;
- злочин, за який запитано видачу, не передбачає покарання у виді позбавлення волі за законом України;
- закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності або виконання вироку за злочин, за який запитано видачу;
- не підтверджено ініціатором розшуку наміру вимагати затриману особу (строк надходження такого запиту згідно з п.п. 1, 3 ч. 1 ст. 586 КПК України становить сорок діб або інший встановлений відповідним міжнародним договором України строк до надходження запиту про її видачу);
- компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу центрального органу України додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу;
- видача особи суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України;
- наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України;
- якщо правопорушення не є кримінально караним за законодавством України.

Про кожен випадок затримання або взяття під варту громадянина іноземної держави, розшукуваного з метою екстрадиції, прокуратура обласного рівня негайно повідомляє Міністерство закордонних справ України (ч. 5 ст. 582 КПК України). У разі надходження відповідного звернення необхідно

забезпечити співробітникам дипломатичного представництва або консульської установи держави громадянства такої особи побачення із затриманим (заарештованим).

Пунктом 7.3 галузевого наказу № 8гн на прокуратури регіонів покладено обов'язок здійснення нагляду за додержанням правоохоронними органами України вимог статей 208, 582 КПК України при затриманні розшукуваної особи за умови наявності звернення компетентного органу іноземної держави, яке повинно містити відповідну інформацію, передбачену міжнародним договором. У разі, якщо у зверненні компетентного органу іноземної держави не вказано необхідних даних, невідкладно доручати уповноваженій службовій особі їх отримати.

Крім того, за кожним фактом затримання іноземця або особи без громадянства, розшукуваних компетентними органами іноземних держав для притягнення до кримінальної відповідальності чи виконання вироку суду, прокуратура області має проводити перевірку наявності законних підстав для затримання; відповідності процесуального оформлення затримання чинному законодавству України; своєчасності і повноти виконання органом, що здійснив затримання, вимог статей 208, 582 КПК України. Про результати впродовж 60 годин повідомляти Головне управління міжнародно-правового співробітництва та європейської інтеграції (п. 7.4 Наказу).

Розшукувана іноземною державою особа має право на захисника на будь-якому етапі її видачі (екстрадиції) – ст. 48, п. 2 ч. 1 ст. 581 КПК України.

З моменту допуску до участі у справі захисника він користується правами, передбаченими ч. 5 ст. 46 КПК України.

При проведенні перевірок слід звертати увагу на вимоги ч. 4 ст. 213 тап. 1 Прикінцевих положень КПК України, відповідно до яких уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги.

Таким чином, працівник органу внутрішніх справ, служби безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, Державної прикордонної служби України та інших правоохоронних органів, який затримав особу за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, зобов'язаний негайно повідомити до відповідного органу (установи), уповноваженого Законом України «Про порядок надання безоплатної правової допомоги» на надання безоплатної правової допомоги, з метою залучення адвоката для надання правової допомоги затриманому під час процесуальних дій та забезпечити його прибуття в необхідний час і місце.

Реалізація прав захисника, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, здійснюється у межах, пов'язаних з екстрадицією його підзахисного. Реалізація затриманим/заарештованим його процесуальних прав як обвинуваченого, підсудного або засудженого здійснюється за місцем кримінального провадження, у якому оголошено його розшук.

Особа, стосовно якої здійснюється процес екстрадиції, може реалізовувати своє право на захист як відповідно до КПК України, так і згідно з положеннями Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI, відповідно до якого призначення захисника здійснюватиметься через Центр з надання безоплатної правової допомоги. Вимога уповноваженої службової особи, суду про призначення захисника є обов'язковою для керівника Центру з надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до частини 2 статті 581 КПК України особі, стосовно якої розглядається питання про видачу, і яка не володіє державною мовою, забезпечується право:

- робити заяви, заявляти клопотання;
- знати у зв'язку з яким кримінальним правопорушенням надійшов запит про її видачу;
- мати захисника і побачення з ним за умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допитів;

- у разі затримання - на повідомлення близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб про затримання і місце свого перебування;

- брати участь у розгляді судом питань, пов'язаних з її триманням під вартою і запитом про видачу. Виступати в суді мовою, якою вона володіє, користуватися послугами перекладача, а також отримати переклад судового рішення та рішення центрального органу України мовою, якою вона користувалася під час розгляду;

- ознайомлюватись із запитом про видачу або одержати його копію;

- оскаржувати рішення про тримання під вартою, про задоволення запиту про видачу;

- висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо запиту про видачу;

- звертатися з проханням про застосування спрощеної процедури видачі.

Порядок затримання осіб у зв'язку з їх міжнародним розшуком та розгляду скарг про їх затримання здійснюються відповідно до ст. 582 КПК України.

До затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, застосовується передбачений ст. 583 КПК України тимчасовий арешт до 40 діб або інший встановлений відповідним міжнародним договором України строк до надходження запиту про її видачу.

Деякі міжнародні договори інакше визначають максимальну тривалість тимчасового арешту особи до надходження запиту про її видачу (наприклад, 45 днів за договорами з В'єтнамом, Іраном, Китаєм, КНДР, 60 днів – за договорами з Бразилією, Єгиптом, Індією, Панамою тощо).

Під час підготовки прокурорами клопотань про тимчасовий арешт особи та підтримання їх в суді, окрім наведення обґрунтованих підстав застосування тимчасового арешту, особливо увагу слід звертати на те, яким саме міжнародним договором регулюються взаємовідносини у питаннях екстрадиції України з конкретною іноземною державою, яка вимагає видачу особи.

Наприклад, для таких держав, як Узбекистан, Туркменістан та Киргизстан, Протокол до Мінської конвенції не набув чинності, а тому у взаємовідносинах з цими державами застосовується положення щодо місячного строку тимчасового арешту (ч. 1 ст. 62 Мінської конвенції).

Прокурор звертається до слідчого судді, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, із клопотанням про застосування тимчасового арешту.

Разом із клопотанням слідчому судді надаються документи, вичерпний перелік яких зазначений у ст. 583 КПК України. Зокрема, до клопотання додаються:

- 1) протокол затримання особи;
- 2) документи, що містять дані про вчинення особою злочину на території іноземної держави та обрання щодо неї запобіжного заходу компетентним органом іноземної держави;
- 3) документи, що підтверджують особу затриманого.

Клопотання має бути розглянуто слідчим суддею у найкоротший строк, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи (ч. 5 ст. 583 КПК України).

При розгляді клопотання слідчий суддя встановлює особу затриманого, пропонує йому зробити заяву, перевіряє наявність документів, передбачених п. 2 ч. 4 ст. 583 КПК України, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про:

- 1) застосування тимчасового арешту;
- 2) відмову в застосуванні тимчасового арешту, якщо для його обрання немає підстав.

Ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку особою, до якої застосовано тимчасовий арешт, її захисником чи законним представником, прокурором.

Про прийняте слідчим суддею рішення прокуратура області невідкладно інформує Офіс генерального прокурора. У разі винесення слідчим суддею

ухвали всупереч вимогам міжнародних договорів або кримінального процесуального законодавства України прокурор повинен вживати передбачених КПК України заходів до її апеляційного оскарження.

Якщо ж максимальний строк тимчасового арешту, передбачений ч. 1 ст. 583 КПК України, закінчився, а запит про видачу цієї особи не надійшов, прокурор Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя або його заступник за дорученням центрального органу України скасовує тимчасовий арешт. Згідно зі ст. 20 Закону України «Про попереднє ув'язнення» звільнити таку особу зобов'язаний начальник установи попереднього ув'язнення на підставі постанови прокурора області або його заступника.

Початок строку тимчасового арешту повинен обраховуватися з моменту затримання особи відповідно до вимог ч. 2 ст. 197 КПК України.

Згідно з ч. 8 ст. 583 КПК України звільнення особи з-під тимчасового арешту у зв'язку з несвоєчасним надходженням до центрального органу запиту про видачу не перешкоджає застосуванню до неї екстрадиційного арешту в разі отримання в подальшому такого запиту.

При надходженні запиту про видачу особи (екстрадицію) до закінчення призначеного їй судом строку тимчасового арешту ухвала слідчого судді про застосування тимчасового арешту втрачає юридичну силу з моменту винесення слідчим суддею ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для забезпечення видачі особи (екстрадиційний арешт).

Слід урахувувати випадки, коли до особи необхідно одразу після затримання застосувати екстрадиційний арешт без попереднього її тимчасового арешту, а саме: коли на момент затримання особи у правоохоронних органів України в наявності є запит компетентного органу іноземної держави про видачу цієї особи (запит надійшов до затримання або встановлення особи на території України, чи у випадку звільнення особи через несвоєчасне надходження запиту).

Мають місце випадки, коли розшукувана іноземною державою особа одночасно притягується до кримінальної відповідальності за вчинений на

території України злочин і взята під варту. У такому разі затримання проводиться в порядку ст. 208 КПК України, а тимчасовий та екстрадиційний арешт не застосовується на період обраного запобіжного заходу – взяття під варту.

У цьому випадку Офіс генерального прокурора доручає прокуратурі обласного рівня контролювати стан слідства у кримінальному провадженні і застосувати екстрадиційний арешт у разі звільнення особи від кримінальної відповідальності, зміни чи скасування їй запобіжного заходу або відбуття нею покарання, призначеного за вироком українського суду.

Після надходження запиту про видачу Офісу генерального прокурора разом із дорученням про проведення екстрадиційної перевірки (якщо раніше її проведення не доручалося після отримання підтвердження іноземного компетентного органу) надсилає засвідчену копію запиту для застосування екстрадиційного арешту, клопотання про який готується прокурором до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою (ч. 1 ст. 584 КПК України).

Головним управлінням міжнародно-правового співробітництва та європейської інтеграції складено перелік судів, до юрисдикції слідчих суддів яких віднесено питання про екстрадиційний арешт (перелік додається).

Звернення з клопотанням про екстрадиційний арешт до слідчих суддів інших судів буде суперечити вимогам чинного законодавства, зокрема ч. 1 ст. 584 КПК України.

Розгляд таких клопотань саме слідчими суддями визначених судів та внесення таких клопотань саме уповноваженими прокурорами має перебувати на контролі як прокуратур обласного рівня, так і Офісу генерального прокурора.

Так, статтею 584 КПК України передбачено, що після надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи за дорученням (зверненням) центрального органу прокурор звертається з клопотанням про її екстрадиційний арешт до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою.

Разом із клопотанням на розгляд слідчого судді подаються:

- 1) копія запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію), засвідчена центральним органом;
- 2) документи про громадянство особи;
- 3) наявні матеріали екстрадиційної перевірки (доручення центрального органу про проведення екстрадиційної перевірки, протокол затримання особи, її пояснення, клопотання та рішення слідчого судді про застосування до особи тимчасового арешту, наявні на даний час запити та відповіді компетентних органів України щодо з'ясування громадянства особи та наявності у неї статусу біженця, довідки щодо стану здоров'я, відомості щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності в Україні тощо).

Матеріали, що подаються слідчому судді, мають бути перекладені державною мовою або іншою мовою, передбаченою міжнародним договором України.

Після одержання клопотання слідчий суддя встановлює затриману особу, пропонує їй зробити заяву щодо ставлення до застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для забезпечення видачі особи (екстрадиційного арешту) та обставин, які містяться у клопотанні, перевіряє відповідність запиту про видачу та наявних матеріалів екстрадиційної перевірки положенням КПК України та міжнародного договору України, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про:

- 1) застосування екстрадиційного арешту;
- 2) відмову в застосуванні екстрадиційного арешту, якщо для його обрання немає підстав.

З наведеного вбачається, що закон зобов'язує прокурора та слідчого суддю забезпечити участь особи у судовому засіданні при розгляді клопотання про застосування до неї тимчасового та екстрадиційного арешту.

При розгляді клопотання слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої

надійшов запит про видачу. У випадку надходження до суду клопотань особи або її представників з цих питань прокурору на підставі ч. 8 ст. 584 КПК України слід висловлювати свою позицію щодо залишення їх без розгляду, а якщо суд прийняв клопотання до розгляду – залишати його без задоволення.

На ухвалу слідчого судді до апеляційного суду прокурором, особою, щодо якої застосовано екстрадиційний арешт, її захисником чи законним представником може бути подана апеляція. Ухвала апеляційного суду оскарженню не підлягає.

Екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але не може тривати більше дванадцяти місяців. Цей строк повинен рахуватися з дня прийняття слідчим суддею рішення про застосування екстрадиційного арешту.

Прокурор у клопотанні про застосування екстрадиційного арешту до особи має обов'язково вказувати вищезазначене формулювання щодо терміну його застосування і звертати увагу слідчого судді на необхідність саме такого формулювання у резолютивній частині відповідного рішення.

Формулювання у скороченому вигляді на зразок «до вирішення питання про видачу особи» може призвести до низки проблем, оскільки момент прийняття рішення за запитом і момент фактичної передачі розірвані у часі.

Статтею 585 КПК України передбачено, що за наявності відповідних обставин, які гарантують запобігання втечі затриманої особи та забезпечення у подальшому її видачі, слідчий суддя може обрати щодо такої особи запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою (екстрадиційним арештом).

При вирішенні питання про можливість застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, слідчий суддя обов'язково враховує:

- відомості про ухилення особи від правосуддя у запитуючій стороні та дотримання нею умов, на яких відбулося звільнення її з-під варти під час цього або інших кримінальних проваджень;

- тяжкість покарання, що загрожує особі в разі засудження, виходячи з обставин, встановлених під час заявленого кримінального правопорушення,

положень закону України про кримінальну відповідальність і усталеної судової практики;

- вік та стан здоров'я особи, видача якої запитується;

- міцність соціальних зв'язків особи, у тому числі наявність у неї родини та утриманців.

У разі порушення цією особою умов обраного запобіжного заходу слідчий суддя за клопотанням прокурора має право постановити ухвалу про застосування щодо неї екстрадиційного арешту.

Разом з тим необхідно мати на увазі, що екстрадиція можлива лише у випадку перебування особи під вартою. Зважаючи на це, необхідно після узгодження з ініціатором розшуку орієнтовної дати прибуття іноземного конвою звертатися до слідчого судді з клопотанням про застосування до особи екстрадиційного арешту.

Слід пам'ятати, що після прийняття центральним органом рішення про екстрадицію можливе його оскарження особою, її захисником чи законним представником у десятиденний строк до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого така особа тримається під вартою.

Розгляд скарги здійснюється слідчим суддею протягом 5 днів з дня її надходження до суду та з обов'язковою участю особи, щодо якої прийнято рішення про видачу.

За результатами розгляду скарги слідчий суддя її залишає без задоволення або скасовує рішення про видачу.

Ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку прокурором, особою, щодо якої прийнято рішення, її захисником чи законним представником.

Подання апеляційної скарги зупиняє набрання ухвалою слідчого судді законної сили та виконання.

Ухвала апеляційного суду може бути оскаржена в касаційному порядку лише прокурором з мотивів неправильного застосування судом норм міжнародних договорів України.

Фактична передача виданих осіб здійснюється у визначених міжнародними договорами пунктах передачі на державному кордоні України, тому перед такою передачею особа має бути етапована із СІЗО до зазначеного пункту передачі.

Упродовж усього часу, необхідного для здійснення вищевказаних дій, особа повинна триматися під вартою у межах визначеного законом строку екстрадиційного арешту.

У межах цього терміну слідчий суддя за місцем тримання особи під вартою за клопотанням прокурора не рідше одного разу на два місяці перевіряє наявність підстав для подальшого тримання особи під вартою або її звільнення.

Початок двомісячного строку, протягом якого прокурор має внести клопотання, а слідчий суддя – розглянути його, слід відраховувати з дати останньої ухвали слідчого судді щодо перевірки наявності підстав для подальшого тримання особи під вартою.

У клопотанні необхідно наводити дані про хід і результати екстрадиційної перевірки, підстави подальшого тримання особи під вартою та клопотати про визнання слідчим суддею наявності підстав для подальшого тримання особи під вартою.

За скаргою особи, до якої застосовано екстрадиційний арешт, її захисника чи законного представника слідчий суддя за місцем тримання особи під вартою відповідно до ч. 12 ст. 584 КПК України не частіше одного разу на місяць перевіряє наявність підстав для звільнення особи з-під варти.

Якщо протягом встановленого для прокурора двомісячного строку слідчий суддя за скаргою особи, її захисника чи законного представника перевірить наявність підстав для звільнення, у цьому разі строк для звернення прокурора з клопотанням слід відраховувати з дати такої останньої перевірки.

У разі якщо передбачений ч. 10 ст. 584 КПК України максимальний строк екстрадиційного арешту закінчився, а питання щодо видачі особи (екстрадиції) та фактичної її передачі центральним органом не вирішено, особа підлягає негайному звільненню з-під варти.

Звільнення особи з-під екстрадиційного арешту слідчим суддею у межах визначеного законом строку не перешкоджає повторному його застосуванню з метою фактичної передачі особи іноземній державі на виконання рішення про видачу, якщо інше не передбачено міжнародним договором України.

Відповідно до вимог ч. 14 ст. 584 КПК України центральний орган України невідкладно письмово інформує Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців про кожний випадок застосування тимчасового або екстрадиційного арешту до осіб, яким надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або їй надано тимчасовий захист в Україні. Така особа не може бути видана державі, біженцем з якої вона визнана, а також іноземній державі, де її здоров'ю, життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, крім випадків, передбачених міжнародним договором України.

Відповідно до статті 587 КПК України екстрадиційна перевірка обставин, що можуть перешкоджати видачі особи, проводиться центральним органом України або за дорученням Офісу генерального прокурора чи зверненням Міністерства юстиції України прокуратурою обласного рівня за місцем затримання (встановлення) розшукуваної особи. Разом із таким дорученням (зверненням) до прокуратури обласного рівня направляється засвідчена копія запиту про видачу особи.

Екстрадиційна перевірка здійснюється протягом шістдесяти днів, однак цей строк може бути продовжено відповідним центральним органом (ч. 2 ст. 587 КПК України). З метою продовження строку екстрадиційної перевірки пропонується завчасно – не пізніше 5 діб до закінчення строку такої перевірки – звернутися до центрального органу з обґрунтованим запитом про продовження строку.

Під час екстрадиційної перевірки:

- встановлюється особа (правильні прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження) та її громадянство (висновок або довідка підрозділу з питань громадянства і реєстрації фізичних осіб);

- встановлюється, чи не має особа статусу біженця або особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту із запитуючої країни, а також факт прийняття компетентним органом України заяви про надання статусу біженця та особи, яка потребує додаткового захисту або направлення подання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, до Кабінету Міністрів України;

- з'ясовується інформація щодо можливого притягнення до кримінальної відповідальності на території України або наявності в особи невідбутого покарання за вироком українського суду;

- встановлюється стан здоров'я особи;

- відбираються пояснення в особи (з вищезазначених питань);

- встановлюється наявність екстрадиційності злочину або кожного епізоду злочинної діяльності та злочинність запитуваних діянь відповідно до законодавства України;

- встановлюється наявність строків давності притягнення особи до кримінальної відповідальності, передбачених законодавством України, за кожним запитуваним епізодом злочинної діяльності;

- встановлюється наявність чи відсутність інших обставин, передбачених ст. 589 КПК України або відповідним міжнародним договором.

Згідно з матеріалами екстрадиційної перевірки готується висновок, у якому вказуються вищезазначені дані, відомості про затримання особи, застосування до неї тимчасового та екстрадиційного арештів, місця її тримання, та робиться висновок щодо можливості або неможливості видачі.

Зазначений висновок підписується старшим прокурором/прокурором прокуратури області з міжнародно-правових доручень та затверджується прокурором Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя

або його заступником, відповідальним за цей напрям роботи. Висновок разом із засвідченими копіями матеріалів екстрадиційної перевірки направляється до центрального органу України.

КПК України не містить положень, які визначали б порядок вирішення запитів щодо видачі однієї й тієї ж особи, що надійшли від компетентних органів декількох держав (одночасні або конкуруючі запити).

Тому при їх розгляді, проведенні екстрадиційних перевірок стосовно всіх запитів слід керуватися положеннями відповідних міжнародних договорів, зокрема ст. 17 Європейської конвенції 1957 року, ст. 65 Мінської конвенції та інших договорів. Результати перевірки слід оформляти одним висновком.

Міжнародне співтовариство визначило орієнтовний перелік критеріїв, які повинні оцінюватися при вирішенні кількох одночасних запитів і впливають на рішення щодо переваги того чи іншого запиту [30]:

- держава, де вчинено найбільшу кількість злочинів або завдано найбільшу шкоду;
- дати надходження запитів і порядок їх надходження;
- можливість подальшої екстрадиції між запитуючими державами;
- час, місце та тяжкість вчинення кожного зі злочинів;
- місцезнаходження та можливість явки свідків;
- громадянство розшукуваної особи;
- оцінка наявності та допустимості доказів у кожній державі;
- тривалість проведення відповідного провадження;
- перспективи соціальної реабілітації розшукуваної особи тощо.

Центральний орган України приймає рішення про те, який із запитів буде розглядатися, з урахуванням наступних обставин:

- при отриманні запитів про видачу особи для притягнення до відповідальності за одні й ті ж кримінальні правопорушення перевага надається запиту, поданому державою, на території якої вони були вчинені або ж настали найбільш тяжкі наслідки;

– якщо запити стосуються різних кримінальних правопорушень, перевага надається розгляду запиту щодо найбільш тяжкого правопорушення згідно із законом України про кримінальну відповідальність.

При вирішенні питання про те, якому із запитів віддати перевагу, центральний орган України також бере до уваги послідовність надходження запитів, громадянство особи, видача якої запитується, можливість подальшої видачі цієї особи з однієї запитуючої держави до іншої.

Після вивчення матеріалів екстрадиційної перевірки і при потребі після проведення додаткових перевірок центральний орган приймає рішення (постанову) про видачу особи або відмову в екстрадиції іноземній державі. Це рішення виноситься керівником центрального органу або уповноваженою ним особою (у Офісу генерального прокурора – заступником Генерального прокурора України відповідно до розподілу обов'язків).

Серед типових прикладів позитивної співпраці слід назвати видачу 15.08.2012 до Російської Федерації громадянина цієї держави Н., обвинуваченого у погрозі застосування насильства щодо працівників міліції та вчиненому при обтяжуючих обставинах незаконному поводженні зі зброєю.

Вказану особу було затримано в аеропорту «Бориспіль» з паспортом громадянина України на чуже ім'я, який мав ознаки підробки. За цим фактом відносно Н. порушено кримінальну справу та в подальшому судом Н. засуджено за вчинення на території України злочинів, передбачених ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 358, ч. 3 ст. 358 КК України.

Після затримання Н. звернувся із заявою про надання статусу біженця до органів міграційної служби України, в чому йому було відмовлено. Рішення про відмову Н. оскаржив до суду, але судами першої та апеляційної інстанцій його скарги відхилено.

Також Н. оскаржив до суду постанову Генеральної прокуратури України про видачу. Завдяки аргументованій позиції прокуратури щодо законності прийнятого рішення судами обох інстанцій скарги Н. було відхилено.

За аналогічних обставин відбулась видача 20.09.2012 до Республіки Узбекистан громадянина цієї держави С., якому інкримінувалось вчинення тяжких злочинів у сфері економіки в складі організованої групи.

Слід зауважити, що у наведених та багатьох інших випадках для осіб, щодо яких надійшли запити про екстрадицію, було характерним вчинення злочинів неодноразово або злочинна діяльність здійснювалася ними у виді промислу.

Такі особи зазвичай використовували всі можливі засоби, щоб уникнути екстрадиції, а в кінцевому результаті – кримінальної відповідальності за вчинені злочини. Серед методів, що використовувалися для затягування процедури видачі – незаконне отримання паспортів громадянина України, звернення за наданням статусу біженця в Україні, оскарження рішень Офісу генерального прокурора про видачу тощо.

Видача таких осіб до держав, де вони вчинили злочини, стала можливою лише завдяки ефективній взаємодії та координації Офісом генерального прокурора дій підпорядкованих прокуратур, інших правоохоронних органів та державних установ, задіяних у процесі екстрадиції.

Як позитив необхідно відзначити видачу до Федеративної Республіки Німеччина громадянина Е., розшукуваного за шахрайство в особливо великих розмірах. Після затримання Е. на території Київської області рішенням суду його з-під варти було безпідставно звільнено. Тільки завдячуючи тісній взаємодії Головного управління з компетентними органами Федеративної Республіки Німеччина та іншими правоохоронними органами України Е. було затримано вдруге вже в аеропорту «Одеса» з підробленим паспортом громадянина України. Після притягнення в Україні до кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 358 КК України 22.10.2012 Е. передано на територію Федеративної Республіки Німеччина, компетентні органи якої висловили вдячність за високопрофесійну роботу органів прокуратури України. Щодо судді, який безпідставно звільнив Е. з-під варти, Генеральною

прокуратурою України до Вищої ради юстиції внесено пропозицію про його звільнення з посади.

Були випадки видачі осіб, обвинувачених у вчиненні особливо небезпечних та резонансних злочинів. Наприклад, 23.05.2012 до Російської Федерації передано громадянина цієї держави Г., який обвинувачувався у бандитизмі, організації замаху на вбивство, поєднаного з бандитизмом, вчиненні інших тяжких злочинів. 01.08.2012 правоохоронним органам Республіки Таджикистан видано громадянина Нігерії Б. – одного з учасників міжнародного каналу постачання особливо небезпечних наркотичних засобів (героїну).

У лютому 2012 року до Російської Федерації видано громадянина С. – одного із лідерів злочинної організації, яка здійснювала свою діяльність як на території Росії, так і інших держав. Затримання С. викликало неабиякий суспільний резонанс та публікації в засобах масової інформації та Інтернет-виданнях. Незважаючи на те, що захисниками С. вживались усі можливі заходи, спрямовані на перешкоджання видачі С., як то: оскарження рішення про видачу; заяв про те, що ніби-то С. є громадянином України; надання паспорту громадянина України тощо, після ретельної перевірки та спростування цих доводів, 22.02.2012 С. передано російським правоохоронним органам [23].

Перед відмовою у видачі центральний орган вивчає звіти міжнародних, у тому числі правозахисних організацій, отримує відповідну інформацію з МЗС України та СБУ.

Найбільша ймовірність відмови з цих мотивів існує у разі, якщо запитуюча держава не є учасницею Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. У разі видачі до такої держави та звернення особи до Європейського суду з прав людини санкції з боку цього суду, у тому числі фінансові, можуть бути застосовані лише щодо України, оскільки запитуюча держава не є учасницею зазначеної Конвенції.

Передбачена п. 6 ч. 1 ст. 589 КПК України норма є за своїм змістом посиланням на відповідний міжнародний договір про екстрадицію, який може передбачати й інші підстави для відмови у видачі [38].

Прикладом можуть бути ст. ст. 3 та 8 Європейської конвенції 1957 року, які передбачають можливість відмови у видачі за політичні правопорушення або якщо запит про видачу правопорушника за вчинення звичайного кримінального правопорушення був зроблений з метою переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної приналежності чи політичних переконань, а також – якщо компетентні органи запитуваної держави переслідують особу у зв'язку зі злочином, за який вимагається видача.

Слід зауважити, що згідно з вимогами ч. 1 ст. 10 КК України як громадяни України, так і особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду.

Однак жоден міжнародний договір України не передбачає такої підстави для відмови у видачі особи без громадянства, як її постійне проживання на території України. Тому відмова у видачі з цих підстав буде розглядатися запитуючою іноземною державою як невиконання Україною зобов'язань за міжнародними договорами про екстрадицію.

При цьому слід пам'ятати, що згідно з вимогами ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо чинним міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті національного законодавства, то застосовуються правила міжнародного договору.

Таким чином, вимоги ч. 1 ст. 10 КК України стосовно невидачі осіб без громадянства, що постійно проживають в Україні, фактично не діють.

Рішення про видачу особи (екстрадицію) не може бути прийнято, якщо така особа подала заяву про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, чи скористалася відповідно до законодавства правом на

оскарження рішення щодо зазначених статусів, до остаточного розгляду заяви, у порядку, встановленому законодавством України. Інформація про подання особою зазначених заяв або оскарження відповідних рішень не надається іноземній державі, що надіслала запит.

У разі прийняття рішення про відмову у видачі особи центральний орган повідомляє компетентний орган іноземної держави, а також особу, щодо якої воно прийнято. Якщо до особи застосовано екстрадиційний арешт, то прокуратурі обласного рівня одночасно доручається невідкладно забезпечити звільнення особи з-під варти на підставі та з додержанням вимог ч. 2 ст. 586 КПК України.

У цьому випадку Генеральна прокуратура України надсилає копію прийнятого рішення МВС України та доручає внести відповідні зміни до баз даних про розшукуваних в Україні осіб. Це робиться з метою попередження необґрунтованого затримання особи після відмови в екстрадиції у зв'язку з розшуком за злочин, за який запитувалася її видача.

Прийнявши рішення про видачу особи, центральний орган зобов'язаний надати їй можливість звернутися до слідчого судді зі скаргою про перевірку законності та обґрунтованості такого рішення.

З цією метою центральний орган надає доручення прокуратурі обласного рівня, на території якої тримається під вартою особа, про негайне вручення їй копії рішення про видачу. Відповідною прокуратурою невідкладно організовується вручення копій зазначених документів особі, щодо якої прийнято рішення за запитом про видачу, про що відбирається розписка.

Порядок оскарження рішення про видачу особи (екстрадицію) викладено у статті 591 КПК України, а саме.

Рішення (постанова) про видачу особи (екстрадицію) у 10-денний строк (ч. 3 ст. 590 КПК України) може бути оскаржено особою, стосовно якої воно прийняте, її захисником чи законним представником слідчому судді за місцем тримання такої особи під вартою.

Прокуратура обласного рівня інформує центральний орган про вручення постанови, а після закінчення 10-денного строку з моменту вручення – оскарження або відсутність скарг на вказану постанову (інформацію слід отримувати не тільки в СІЗО, а й у місцевому суді за місцем розташування слідчого ізолятора).

У разі, якщо скаргу на рішення про видачу подає особа, яка перебуває під вартою, начальник місця попереднього ув'язнення негайно надсилає скаргу до слідчого судді і повідомляє про це прокуратуру відповідного регіону.

Слідчий суддя здійснює розгляд скарги протягом п'яти днів з дня її надходження до суду.

Судовий розгляд проводиться за участю прокурора, особи, щодо якої прийнято рішення про видачу, її захисника чи законного представника, якщо він бере участь у справі.

Предметом судового розгляду є законність і обґрунтованість рішення про видачу особи. При розгляді скарги слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу (екстрадицію).

За результатами розгляду слідчий суддя виносить ухвалу, якою:

- 1) залишає скаргу без задоволення;
- 2) задовольняє скаргу і скасовує рішення про видачу (екстрадицію).

На ухвалу слідчого судді до апеляційного суду прокурором, особою, щодо якої прийнято рішення, її захисником чи законним представником може бути подана апеляція. Подання апеляції на ухвалу слідчого судді зупиняє набрання нею законної сили та її виконання.

Після апеляційного розгляду та набрання чинності ухвалою слідчого судді щодо скасування рішення про екстрадицію особа негайно звільняється з-під варти.

Відповідно до ч. 7 ст. 591 КПК України рішення суду апеляційної інстанції може бути оскаржено лише прокурором і з мотивів неправильного

застосування судом норм міжнародних договорів України, якщо скасування рішення про видачу (екстрадицію) перешкоджає подальшому провадженню у справі щодо особи, видача якої запитувалася іноземною державою [38].

Повідомлення компетентному органу іноземної держави про видачу особи надсилається після набуття чинності рішенням центрального органу. У ньому встановлюється кінцева дата, до якої має бути здійснена фактична передача особи, та вказується, упродовж якого періоду особа трималася на території України під вартою з метою екстрадиції.

Статтею 588 КПК України передбачено нову процедуру щодо екстрадиції - це спрощений порядок видачі осіб з України. Так, особі, стосовно якої надійшов запит про її видачу, повідомляється про право звертатися з проханням про застосування спрощеного порядку видачі і роз'яснюється порядок надання відповідної заяви [38].

Спрощений порядок видачі з України особи може бути застосований лише за наявності письмової заяви такої особи про її згоду на видачу, оформленої у присутності захисника та затвердженої слідчим суддею. У разі одержання відповідної заяви видача можлива без проведення в повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для видачі.

Прокурор звертається до слідчого судді з клопотанням про затвердження згоди особи на видачу. Слідчий суддя розглядає клопотання за участю особи, що підлягає видачі, її захисника та прокурора. Слідчий суддя зобов'язаний переконатися, що особа, яка підлягає видачі, добровільно погоджується на свою видачу і усвідомлює всі наслідки цієї видачі, після чого постановляє ухвалу про затвердження згоди особи на її спрощену видачу або про відмову в цьому.

У разі отримання заяви про згоду особи на видачу запитуючій стороні та її затвердження ухвалою слідчого судді прокурор передає заяву на розгляд центральному органу України, який протягом трьох днів розглядає її та приймає рішення про можливість застосування спрощеного порядку видачі.

Якщо особа, щодо якої надійшов запит про видачу, не погоджується на свою видачу, застосовується звичайний порядок розгляду запиту про видачу.

Після затвердження слідчим суддею згоди особи на застосування спрощеного порядку видачі така згода не може бути відкликана.

Слід зазначити, що наразі в Україні практика спрощеного порядку видачі фактично відсутня.

Після набрання чинності рішенням центрального органу про видачу особи (екстрадицію) центральний орган України надає відповідні доручення (направляє звернення) компетентним органам України щодо передачі виданої особи.

Відповідне доручення щодо організації фактичної передачі особи надається внутрішнім військам МВС України, ДПтС України, а також у випадку екстрадиції до країн, з якими Україна не має спільних кордонів, Укрбюро Інтерполу. Прокурору області доручається перед відправкою особи із СІЗО звернутися до суду з клопотанням про наявність підстав для подальшого тримання особи під вартою.

3.2. Договірне регулювання екстрадиції на міжнародному і національному рівні

Орган досудового розслідування, прокурор або суд, у якому перебуває кримінальне провадження або яким постановлено вирок стосовно розшукуваної особи, про її затримання за кордоном дізнається від органу, що здійснює розшук, або територіального підрозділу Укрбюро Інтерполу.

Порядок дій правоохоронного органу як ініціатора розшуку, у разі затримання розшукуваної особи за кордоном, урегульовано КПК України та визначено Інструкцією з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів [32].

Відповідно до цієї Інструкції орган внутрішніх справ, що здійснює розшук особи у зв'язку із вчиненням нею злочину в Україні, зобов'язаний

протягом доби після отримання повідомлення про затримання такої особи за кордоном поінформувати:

1) компетентний орган країни, де затримано розшукуваного, – про готовність правоохоронних органів України вирішувати питання щодо його екстрадиції;

2) орган досудового розслідування або суд, у яких перебуває кримінальне провадження, – про термінову підготовку матеріалів щодо видачі затриманої особи в Україну.

Клопотання про видачу особи (екстрадицію) з документами, що додаються, перекладаються мовою, передбаченою міжнародним договором, та у двох примірниках передаються до відповідного центрального органу України через прокуратуру обласного рівня у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави (ст. 575 КПК України). У цей же термін керівник відповідного органу досудового розслідування у складі центрального апарату органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань України безпосередньо передає Офісу генерального прокурора клопотання про видачу особи (екстрадицію).

У разі порушення зазначених строків центральний орган України може втратити можливість своєчасно відправити документи за кордон, а несвоєчасне отримання компетентним органом іноземної держави запиту про видачу затриманої особи тягне звільнення її з-під варти у зв'язку з ненадходженням запиту у строки, встановлені відповідним міжнародним договором.

Центральний орган України має право відмовити в направленні запиту до іноземної держави, якщо існують передбачені КПК України або міжнародним договором України обставини, які можуть перешкоджати видачі. Він також має право відмовити компетентному органу України у зверненні до іноземної держави, якщо видача буде явно невиправданою з огляду на співвідношення тяжкості вчиненого особою кримінального правопорушення та ймовірних витрат, необхідних для екстрадиції [38].

Відповідно до ч. 1 ст. 573 КПК України запит про видачу особи (екстрадицію) направляється за умови, якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців. Це так звана умова «екстрадиційності злочину».

У разі підготовки документів щодо видачі особи, якій інкримінується декілька злочинів, хоча б один з яких є екстрадиційним, необхідно порушувати питання про видачу за всі злочини, у тому числі – за неекстрадиційні.

Можливість видачі за неекстрадиційні злочини (у міжнародному праві вони ще називаються "супутніми") у разі вчинення особою декількох злочинів, один з яких є екстрадиційним, прямо передбачена міжнародними договорами. Зокрема, такі норми містяться у ч. 2 ст. 2 Європейської конвенції 1957 року, ч. 2 ст. 16 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, ч. 3 ст. 44 Конвенції ООН проти корупції 2003 року, ст. 2 договору з Єгиптом, ст. 2 договору з Іраном, ст. 2 договору з Китаєм, ст. 3 договору з Панамою та у відповідних нормах інших міжнародних договорів України.

Установи ООН, зокрема Управління з контролю за наркотиками та злочинністю, визнали практику видачі за "супутні злочини" позитивною і такою, що сприяє реалізації принципу невідворотності покарання [30].

Водночас слід мати на увазі, що видача за такі злочини можлива лише у тому разі, коли компетентним органом іноземної держави прийняте рішення про видачу за злочин, який відповідає критерію "екстрадиційності".

Відмова компетентного органу іноземної держави у видачі особи в Україну за злочини, які не є екстрадиційними, надає можливість прийняти процесуальне рішення на підставі п. 8 ч. 1 ст. 284 КПК України [38]. Це положення встановлює, що кримінальне провадження закривається стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу.

У разі наявності в особи, яка притягується до кримінальної відповідальності, невідбутої частини покарання за попереднім вироком суду необхідно також запитувати згоду на приєднання цього невідбутого строку до покарання, яке може бути призначене за екстрадиційний злочин. У цьому випадку документи повинні включати копію вироку та довідку про невідбуту частину покарання.

Орган досудового розслідування або суд, у яких перебуває кримінальне провадження (в передбачених законодавством випадках – суд, яким постановлено вирок), а також прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, при отриманні повідомлення щодо затримання розшукуваної особи невідкладно готує документи про її видачу з дотриманням вимог, передбачених КПК України та відповідним міжнародним договором України.

Відповідно до ч. 2 ст. 575 КПК України клопотання складається у письмовій формі і повинно містити дані про особу, видача якої вимагається, обставини і кваліфікацію вчиненого нею злочину [КПК України].

Клопотання та передбачені ч. 2 ст. 575 КПК України документи підписуються слідчим, прокурором або суддею, засвідчуються печаткою відповідного органу та перекладаються мовою, передбаченою міжнародним договором України [КПК України].

Наприклад, усі держави-учасниці Мінської конвенції без заперечень приймають до розгляду запити та інші документи, які до нього додаються і складені або перекладені російською мовою. Європейська конвенція 1957 року встановлює, що запитувана держава може вимагати переклад на одну з офіційних мов Ради Європи, яку вона визначає на свій розсуд.

Отже, міжнародні договори України допускають застосування інших мов, крім мови запитуваної держави. Однак пріоритет повинна мати саме офіційна мова запитуваної держави, оскільки у разі підготовки запиту іншою мовою компетентні органи цієї держави все-таки здійснюють переклад на її офіційну

мову, а в результаті подвійного перекладу втрачається точний зміст документа. Крім того, це не сприяє швидкій екстрадиції.

Клопотання про видачу особи (екстрадицію) передаються до відповідного центрального органу України через прокуратуру обласного рівня.

Слід зауважити, що міжнародний договір може містити відмінні від КПК України вимоги щодо документів, які додаються до запиту про видачу. Вимоги відповідного міжнародного договору необхідно обов'язково враховувати при підготовці документів.

В Офісу генерального прокурора клопотання слідчого, прокурора або суду (у разі затримання особи на території держави СНД, правовідносини з якою врегульовано виключно Мінською конвенцією) про видачу особи в Україну вивчаються на предмет їх відповідності вимогам Кримінального процесуального кодексу України та відповідного міжнародного договору України про екстрадицію.

Згідно з до ч. 5 ст. 575 КПК України центральний орган України за наявності підстав, передбачених міжнародним договором України, звертається до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну. Запит про видачу особи направляється керівником центрального органу або уповноваженою ним особою протягом п'яти днів з дня отримання клопотання.

Запит про видачу особи надсилається відповідному компетентному органу іноземної держави у порядку, встановленому міжнародним договором (безпосередньо або дипломатичними каналами).

У разі необхідності на вимогу запитуваної держави Офіс генерального прокурора доручає прокуратурі області надати додаткові документи або відомості, потрібні іноземній державі для вирішення питання про видачу особи в Україну.

Серед специфічних вимог окремих держав стосовно запитів та інших документів про видачу слід назвати наступні, найбільш поширені.

Компетентні органи Російської Федерації при розгляді запиту про видачу особи, яка станом на 06.02.1992 (дата набуття чинності російським законом про громадянство) була неповнолітньою, вимагають також документи про громадянство, місце проживання і реєстрацію такої особи та її батьків станом на зазначену дату.

Крім того, компетентні органи Російської Федерації з метою правильного обчислення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності вимагають надання документів, якими підтверджується свідоме ухилення особи від слідства та суду. Такі документи вимагаються з огляду на те, що законодавство та судова практика у Росії при обчисленні строків давності вимагають від сторони обвинувачення доказів обізнаності розшукуваної особи щодо порушення стосовно неї кримінальної справи та її свідомого ухилення від слідства.

За відсутності таких доказів перебіг строків давності, навіть за особливо тяжкі злочини, обраховується відповідно до норм Кримінального кодексу України без застосування правила про його зупинення у разі розшуку особи. Сам факт оголошення особи у розшук за існуючою в Росії судовою практикою не є доказом того, що особа ухилялася від слідства та суду.

При підготовці документів про видачу особи за злочини, щодо яких може виникнути питання про строки давності, слідчим належить відразу надавати такі документи. На цю обставину слід обов'язково звертати увагу прокурору, який відповідно до п. 18 ч. 2 ст. 36 КПК України перевіряє перед направленням вищому прокуророві документи органу досудового розслідування про видачу особи.

Зазначені документи можливо надати і після направлення Офісом генерального прокуратура України запиту про видачу особи на відповідну вимогу компетентного органу іноземної держави. Проте очікування такої вимоги, а потім підготовка документів упродовж певного часу не сприяють швидкій екстрадиції особи.

Узагалі специфічними і незвичними для українських слідчих, прокурорів та суддів з точки зору вимог щодо додаткових документів є держави так званої прецедентної системи права, які вимагають надання доказів вини особи у вчиненні інкримінованих їй злочинів. До таких держав належать, зокрема, Великобританія та Ізраїль, відносини з якими урегульовано Європейською конвенцією 1957 року.

Хоча сама Конвенція не містить чітких положень з цього питання, проте національне законодавство згаданих країн встановлює правило, за яким згода на екстрадицію обвинуваченого не буде надаватися, доки національний суд відповідної іноземної держави не переконається у достатності доказів для притягнення такої особи до відповідальності. Відповідні застереження ці держави зробили при ратифікації Європейської конвенції 1957 року.

За таких обставин Офісу генерального прокурора, крім офіційного запиту про екстрадицію конкретної особи, має додатково надавати запитуваній державі наявні докази вчиненого особою злочину.

За результатами розгляду запиту Офісу генерального прокурора про видачу особи компетентним органом іноземної держави можуть бути прийняті такі рішення:

- щодо задоволення запиту у повному обсязі;
- щодо задоволення запиту частково (з відмовою за окремі правопорушення з мотивів строку давності, неекстрадиційності злочину тощо);
- щодо відстрочки розгляду запиту про видачу;
- щодо відмови у видачі запитуваної особи (з мотивів громадянства, неекстрадиційності злочину, строків давності тощо).

При отриманні від компетентного органу іноземної держави повідомлення про видачу особи Офіс генерального прокурора доручає внутрішнім військам МВС України та ДПтС України організувати прийом цієї особи.

До доручення, що надсилається органу, у якому перебуває кримінальне провадження (МВС України, МДЗ України, СБУ, суду), та в прокуратуру

обласного рівня додаються копії запиту про видачу та відповіді компетентного органу запитуваної держави.

Ці документи обов'язково приєднуються до матеріалів кримінального провадження стосовно виданої особи, щоб було очевидно, на яких саме умовах особа видана в Україну.

Якщо видача особи в Україну була пов'язана з вимогою надання центральним органом України з питань екстрадиції компетентному органу іноземної держави додаткових гарантій дотримання прав і свобод цієї особи у разі її видачі, то відповідне листування також належить обов'язково приєднати до матеріалів кримінального провадження.

Питання про надання додаткових гарантій додержання прав людини у разі видачі особи в Україну виникало у відносинах з Державою Ізраїль, Федеративною Республікою Німеччина, Швейцарською Конфедерацією, Швецією, Чеською Республікою та іншими державами.

Особливо уважно запитувані держави ставляться до контролю за додержанням державними установами України наданих Офісом генерального прокурора гарантій щодо видачі осіб, які в числі перших видавалися цими державами в Україну.

Представники дипломатичних або консульських установ цих держав невдовзі після передачі особи в Україну відвідують її в місцях попереднього ув'язнення, знайомляться з умовами тримання під вартою, вимагають ретельного розгляду кожної скарги такої особи.

Тому гарантії, надані центральним органом України з питань екстрадиції, є обов'язковими для виконання органами досудового розслідування, прокуратурами, судами та установами системи виконання покарань.

Крім того, відповідно до вимог чинного кримінального процесуального законодавства та міжнародних договорів України видана особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності або щодо неї може бути виконано вирок суду лише за ті злочини, за який вона видана.

Окремі міжнародні договори України допускають зміну кваліфікації злочину, за який була видана особа. Зокрема, відповідне положення зафіксоване у ч. 3 ст. 14 Європейської конвенції 1957 року. Однак воно одночасно містить застереження щодо такої перекваліфікації – вона можлива лише у разі, якщо кваліфікуючі ознаки нового складу злочину свідчать про те, що це правопорушення є таким, що тягне видачу.

Якщо злочин, за який особа видана, підлягає перекваліфікації на статтю особливої частини КК України, яка не є екстрадиційною (наприклад – з ч. 1 ст. 121 на ст. 124 або ст. 128 КК України кримінальне провадження підлягає закриттю).

Таким чином, прокуратура обласного рівня та орган, у якому перебуває кримінальне провадження, повинні забезпечити додержання вимог щодо межі кримінальної відповідальності виданої особи (ст. 576 КПК України) [КПК України].

Видана в Україну особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності або щодо неї може бути виконано вирок суду лише за ті злочини, за які здійснена видача (екстрадиція).

Обмеження, висловлені компетентним органом іноземної держави під час прийняття рішення про видачу особи в Україну, є обов'язковими при прийнятті відповідних процесуальних рішень.

Якщо застереження компетентного органу іноземної держави щодо обмежень у видачі особи стосується виконання вироку, суд, який ухвалив вирок, вирішує питання про приведення його до виконання лише за ті діяння, за які відбулася видача. У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягти таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу. Запит про надання такої згоди готується та надсилається в порядку, передбаченому для запиту про видачу особи (екстрадицію).

Недотримання цих вимог є грубим порушенням законодавства, що тягне за собою повне або часткове скасування вироку.

У разі необхідності розширення межі кримінальної відповідальності виданої особи орган досудового розслідування, у якого перебуває кримінальне провадження, або прокурор готує звернення щодо надання компетентним органом іноземної держави згоди на притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, видача за які не запитувалася при первинному зверненні про екстрадицію.

Міжнародні договори встановлюють додаткові специфічні вимоги до документів, які додаються до запиту про надання такої згоди.

Наприклад, ст. 14 Європейської конвенції 1957 року вимагає, щоб до запиту обов'язково додавався протокол будь-якої заяви, зробленої виданою особою у зв'язку з відповідним правопорушенням (копія протоколу допиту підозрюваного, незважаючи на характер його відповідей). Згода дається, якщо правопорушення, у зв'язку з яким вона запитується, є таким, що тягне видачу відповідно до положень цієї Конвенції.

Такі запити розглядаються компетентними органами іноземних держав у тому ж порядку, що й запити про екстрадицію.

Уникнути додаткових запитів про надання запитуваною державою згоди можливо у разі, коли особі при первинному зверненні про її видачу інкриміновані всі вчинені нею злочини.

У разі притягнення виданої особи до кримінальної відповідальності за злочин, учинений нею після видачі, отримання додаткової згоди за це правопорушення не вимагається.

Як уже зазначалося вище, вимоги щодо межі кримінальної відповідальності є обов'язковими для держави, до якої видано особу, а тому вони є обов'язковими для органу досудового розслідування, прокурора та суду.

Прокурор, який бере участь у судовому розгляді кримінальної справи стосовно виданої особи, забезпечуючи вимоги щодо межі кримінальної відповідальності, також повинен орієнтувати суд на зарахування до строку

покарання за екстрадиційний злочин строку тримання цієї особи під вартою на території іноземної держави з метою видачі, а також часу етапування її до місця проведення процесуальних дій в Україні (ст. 577 КПК України) [КПК України].

Після закінчення провадження у справі стосовно виданої особи до Офісу генерального прокурора невідкладно надсилається належним чином завірена копія остаточного рішення суду, що набуло чинності, для подальшого інформування компетентного органу іноземної держави.

Лише після направлення такого повідомлення іноземній державі екстрадиція вважається закінченою.

Отже, на підставі вищезазначеного необхідно зазначити наступне те, що Офіс Генерального прокурора України уповноважений звертатися із запитом про міжнародну правову допомогу під час досудового розслідування та розглядати відповідні запити іноземних компетентних органів. Цей орган є центральним і щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування, при перейнятті кримінального провадження щодо цих осіб.

Прогалини національного законодавства певною мірою заповнюються сьогодні не тільки шляхом створення власних правових норм, а й за рахунок норм міжнародних договорів, що найбільш є притаманним для інституту видачі злочинців.

Відштовхуючись від зазначеного пропонуємо доповнити положення КПК України наступною статтею такого змісту:

Стаття 541-1. Видача (екстрадиція) осіб

1. Громадяни України не підлягають видачі іншій державі.
2. Іноземні громадяни та особи без громадянства, обвинувачені у вчиненні злочину поза межами України, можуть бути видані іноземній державі на підставі закону, міжнародного договору або на основі принципу взаємності, крім тих які проходили службу у збройних підрозділах України та офіційних добровольчих формуваннях.

ВИСНОВКИ

Таким чином, магістерська робота присвячена дослідженню обґрунтованості сутності, підходів та методів щодо функціонування та розвитку інституту екстрадиції в системі державного управління, а також практичних рекомендацій, що розроблені на основі виявлення його особливостей. Узагальнення результатів дослідження дало підстави сформулювати такі висновки.

1. Правова допомога в сфері міжнародних правовідносин розглядається як сформована в міжнародних відносинах система нормативних та організаційно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється співробітництво між державами в галузі взаємного надання правової допомоги з метою врегулювання правовідносин цивільного, сімейного, трудового, соціального або кримінально-правового характеру, які зачіпають інтереси фізичних або юридичних осіб однієї з держав-контрагентів на території іншої. Встановлено, що основу такої системи складають двосторонні і багатосторонні міжнародні угоди, які укладаються зацікавленими державами з питань правового захисту фізичних осіб, визначення компетентності судових інстанцій для розгляду спорів різних категорій і застосовного права, дотримання процесуальних прав не тільки іноземців, але і апатридів та біпатридів, порядку визнання дійсності юридично значущих документів (свідоцтв, дипломів та ін.), виконання судових доручень, судових актів, видачі злочинців (екстрадиція) і т. д. Різновидом правової допомоги і виступає інститут екстрадиції.

2. Розглянуто поняття видачі (екстрадиції) як інституту державного управління видачу особи державі, компетентним органом якої ця особа розшукується, для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку. Досліджено основні види та особливості правового регулювання. За суб'єктним складом, тобто в залежності від громадянства особи, щодо якої зроблено запит про видачу, виділяється екстрадиція щодо: іноземного громадянина, громадянина України, особи без громадянства, особи з подвійним громадянством. Залежно від нормативно-правових підстав,

використовуваних при розгляді запитів про видачу, виділяється екстрадиція, здійснювана на основі нормативних правових актів міжнародного та національного характеру, і екстрадиція, здійснювана на основі принципу взаємності. Залежно від регулятивного підстави, тобто визначення прав і обов'язків сторін, регулює їх поведінку при здійсненні екстрадиції, виділяється екстрадиція особи за запитом України з іноземної держави і екстрадиція особи за запитом іноземної держави з України.

3. Встановлено, що на органи прокуратури покладаються особливі функції зі здійснення та забезпечення дотримання законодавства під час видачі осіб за запитом іноземної держави. Їх можна поділити на дві групи: безпосередня видача підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового слідства; прокурорський нагляд за дотриманням прав та законних інтересів осіб, стосовно яких ведеться провадження про екстрадицію.

4. Визначено механізм реалізації на національному рівні взятих міжнародно-правових зобов'язань, який є досить наближеним до норм міжнародних договорів України. Досліджено такі форми міжнародного співробітництва: міжнародна правова допомога, видача (екстрадиція) осіб, перейняття кримінального провадження, визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб. Встановлено, що складність правозастосовної практики у цій сфері відносин зумовлюється: наявністю багатьох нормативно-правових актів, які регулюють відносини України з іншими країнами, порядок взаємодії уповноважених органів, підстави відмови у задоволенні клопотання про екстрадицію, наявність політичних, військових, економічних інтересів, які можуть бути порушені внаслідок видачі особи.

5. Доведено, що екстрадиція з метою реалізації щодо особи кримінальної відповідальності не може тягти автоматичного застосування кримінального покарання будь-якого виду, оскільки видача як акт міждержавної правової допомоги проводиться з метою вжиття запитуючою державою комплексу дій по кримінальному переслідуванню особи, обвинувачуваної у вчиненні

екстрадиційного злочину, а не для обов'язкового застосування в подальшому кримінального покарання. Врегулювання на законодавчому рівні відносин, пов'язаних з міжнародним співробітництвом у сфері екстрадиції, є кроком вперед в розвитку кримінального процесу. Саме регулювання на національному рівні не містить суттєвих суперечностей з міжнародними договорами України. Крім того, законодавець максимально намагається охопити форми співробітництва, в тому числі і екстрадицію, визначивши та деталізувавши процедуру їх реалізації.

Прогалини національного законодавства певною мірою заповнюються сьогодні не тільки шляхом створення власних правових норм, а й за рахунок норм міжнародних договорів, що найбільш є притаманним для інституту видачі злочинців. За результатами дослідження, запропоновано напрями удосконалення сучасного законодавства у сфері регулювання відносин екстрадиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук О. Місце принципу взаємності в системі європейського права. URL: Justinian.com.ua/article.php?id=2697.
2. Бендерская Е.Г. Рассмотрение уголовного дела в отсутствие подсудимого: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2010. 18 с.
3. Березняк В. С. Актуальні питання екстрадиції осіб, які вчинили злочин. *Юридична наука та правоохоронна діяльність : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. молодих учених «Проблеми боротьби зі злочинністю очима майбутніх правоохоронців»*. Вип. 6. Дніпропетровськ, 2005. С. 159-162.
4. Березняк В. С. Деякі питання забезпечення гарантії прав та свобод осіб під час екстрадиції в Японії та Україні. *Державна політика у сфері кримінальної юстиції та забезпечення правопорядку в Україні: матеріали наук.-практ. семінару «Державна політика у сфері кримінальної юстиції та забезпечення правопорядку в Україні»*. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 149-153.
5. Березняк В. С. Деякі проблеми реалізації положень конвенції про захист прав і основних свобод людини при екстрадиції. *Правова реформа у масовій свідомості мешканців Луганського регіону : матеріали круглого столу «Захист прав людини в Луганському регіоні : шлях до європейських стандартів»*. Луганськ, 2006. С. 141-143.
6. Березняк В. С. Екстрадиція осіб, які засуджені за вчинення злочинів. *Держава і право : зб. наук. праць*. Спецвипуск К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. С. 44-50.
7. Березняк В. С. Запит про екстрадицію та деякі проблеми його оформлення відповідно до міжнародних стандартів у сфері кримінального судочинства. *Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства*. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2009. С. 42-44.
8. Березняк В. С. Застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту в інституті екстрадиції : процесуальні аспекти. *Право України*. 2007. № 7.

С. 131-135.

9. Березняк В. С. Конституція України – основний гарант захисту прав при екстрадиції. *Матеріали круглого столу з актуальних проблем конституційного права Криворізький факультет Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 24 квітня 2008 р.* Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 18-20.

10. Березняк В. С. Кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми інституту екстрадиції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. праць.* 2007. № 1. С. 269-275.

11. Березняк В. С. Перегляд вироків іноземних держав за результатами екстрадиції засуджених осіб, які є громадянами України. *Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства : матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 25 травня 2007 р.).* Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2007. С. 32-36.

12. Березняк В. С. Проблеми законодавчого регулювання екстрадиції в Україні. *Слідча діяльність : проблеми теорії та практики : матер. наук.-практ. конф. та круглого столу (м. Дніпропетровськ, 22 і 26 травня 2008 р.).* Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 134-141.

13. Березняк В. С. Проблеми реабілітації громадянина України при екстрадиції. *Підприємництво, господарство і право.* 2006. № 8. С. 168-172.

14. Березняк В. С. Проблемні питання екстрадиції осіб, які вчинили наркозлочини. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : зб. наук. праць.* 2004. Спец. вип. № 2. С. 280-288.

15. Березняк В. С. Проблемні питання правового регулювання екстрадиції в проекті Кримінально-процесуального кодексу України. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : зб. наук. праць.* 2005. Спец. вип. № 1. Актуальні питання кримінально-правових наук. С. 186-194.

16. Березняк В. С. Сучасні тенденції розвитку та застосування екстрадиції

: європейський ордер на арешт. *Право України*. 2006. № 11. С. 149-152.

17. Валеев Р. М. Выдача преступников в современном международном праве. Казань, 1976. 58 с.

18. Валеев Р. М. Выдача преступников в современном международном праве (некоторые вопросы теории и практики). Казань : Изд-во Казан. Ун-та, 1976. 238 с.

19. Волженкина В. М. Выдача в российском уголовном процессе / В. М. Волженкина. М. : ООО Издательство "Юрлитинформ", 2002. 256 с.

20. Галенская Л. Н. Международная борьба с преступностью. М., 1972. 120 с.

21. Галенская Л. Н. Право убежища. Международно-правовые вопросы. М. : Междунар. отношения, 1968. 168 с.

22. Гоцул О. Екстрадиція у світлі Конвенції про захист прав і основних свобод людини. *Право України*. 2006. № 2. С. 37-38.

23. Екстрадовано громадянина Німеччини, який обвинувачується у вчиненні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&_c=view&id=102786

24. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців» від 10.01.2002 №2942-III.

25. Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню» від 24.01.1997 №33/97-ВР.

26. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 №475/97-ВР.

27. Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції» від 16 січня 1998 року № 43/98-ВР.

28. Закони України «Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах» від 10.11.1994 № 240/94-ВР і «Про ратифікацію Протоколу до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року» від 03.03.1998 № 140/98-ВР.

29. Збірник міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. Видання друге, доповнене. К., «Фенікс» 2009. 1080 с.

30. Звіт неформальної експертної робочої групи щодо ефективної правозастосовної практики з питань екстрадиції, Управління ООН з контролю за наркотиками та злочинністю, Відень, 2004 рік. 64 с.

31. Екстрадиція як інститут кримінально-процесуального права України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Д., 2009.

32. Інструкція про організаційно-протокольне забезпечення заходів міжнародного співробітництва в органах прокуратури України: Наказ Генеральної прокуратури України 18.09.2015 № 223. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/84780_84780#n69

33. Інформація Міністерства юстиції від 05-09-2017. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvo-yustitsii-otrimalo-noviy-zapit-vid-pravoohorontsiv-gruzii-schodo-ekstraditsii-mihayla-saakashvili>

34. Конституція України. ВВРУ. 1994. №20. Ст.122.

35. Конституція України. Коментар /Авер'янов В.Б., Бойко В.Ф., Борделюк В.І, Ворсінов Г.Т. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. 376 с.

36. Комарницька О. Проблеми здійснення процесуальної діяльності прокурора під час екстрадиції. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 2. Ч. 2. С. 19-26. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/10-2016/02/komarnitska.pdf>

37. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст. К.: Юрінком Інтер, 2001. 240 с.
38. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 N 4651-VI. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
39. Ксендзов Ю.Ю. Задержание и заключение под стражу подозреваемого: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. СПб., 2010. С. 9-10.
40. Кушнір Ірина Екстрадиція у світлі конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Юстиніан*. №5. 2006. URL: Електроний ресурс. Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=2248>
41. Лукашук И. И., Наумов А. В. Выдача обвиняемых и осужденных в международном уголовном праве. М. : РЮИД, 1998. 188 с.
42. Матеріали про результати роботи Головного управління міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України у 2012 році. К.:, 2013. URL:<http://www.gp.gov.ua/ua/zvitmu.html>
43. Матеріали про результати роботи Головного управління міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України у 2011 році. К., 2012. URL:<http://www.gp.gov.ua/ua/zvitmu.html>
44. Михеєнко М.М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні: Вибрані твори. К.: Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
45. Михеєнко М.М., Молдован В.В., Радзієвська Л.К. Порівняльне судове право.К.: Либідь, 1993. 328 с.
46. Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України: Підручник. К.:Либідь, 1999. 536 с.
47. Михеєнко М.М., Шибіко В.П., Дубинський А.Я. Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України. - К.: Юрінком Інтер, 1995. 640 с.
48. Нестеренко С. Генезис гарантій прав і свобод людини в інституті екстрадиції. *Університетські наукові записки : науковий часопис Хмельницького університету регіонального управління та права*. 2009. № 2 (30). С. 274-279.

49. Нестеренко С.С. Викрадення особи та екстрадиція: збереження балансу між правами людини та інтересами держави. *Правова система, громадянське суспільство та держава : тези доповідей міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції*. Л. : Юридичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка, 2009. – С. 22-23.

50. Нестеренко С. Генезис гарантій прав і свобод людини в інституті екстрадиції. *Університетські наукові записки : науковий часопис Хмельницького університету регіонального управління та права*. – 2009. № 2 (30). С. 274-279.

51. Нестеренко С. Застосування смертної кари та проблема захисту прав людини в інституті екстрадиції. *Юридичний вісник*. 2009. № 3. С. 19-25.

52. Нестеренко С. С. Дія принципу подвійної кримінальності в інституті екстрадиції. *Законність і правопорядок у сучасній Україні : матеріали конференції 19-20 грудня 2008 р. О. : Фенікс, 2008. С. 103-106.*

53. Нестеренко С. С. Дотримання гарантій прав і свобод особи при арешті та затриманні у зв'язку з екстрадицією. *Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали науково-практичної конференції*. О., 2009. С. 481-482.

54. Нестеренко С. С. Екстрадиція (видача правопорушників) : зміст поняття. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць*. О. : Юрид. л-ра, 2009. Вип. 50. С. 313-318.

55. Нестеренко С. С. Застосування катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження та покарання, як підстава невидачі в інституті екстрадиції. *Право і суспільство*. 2009. № 5. С. 128-131.

56. Нестеренко С. С. Защита прав человека в международно-правовом механизме экстрадиции. *Материалы докладов XV международной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов»*. М. : МГУ; СП МЫСЛЬ, 2008. URL: <http://www.lomonosov-msu.ru/2008/>

57. Нестеренко С. С. Історичний розвиток інституту екстрадиції. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць*. О. : Юрид. л-ра, 2009. Вип. 48. С. 350-354.
58. Нестеренко С. С. Международное сотрудничество в борьбе с преступностью как способ обеспечения мирового правопорядка. *Сучасний правопорядок: національний, інтегративний та міжнародний виміри : тези міжнародної науково-практичної конференції*. О. : Фенікс, 2008. С. 191-192.
59. Нестеренко С. С. Окремі питання захисту прав екстрадованих осіб у практиці Європейського суду з прав людини. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць*. О. : Фенікс, 2008. Вип. 35. С. 99-104.
60. Нестеренко С. С. Правило невидачі власних громадян як інструмент забезпечення принципу *jus de non evocando*. *Держава і право : de lege praeterita, instante, future : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Миколаїв : Іліон, 2009. С. 380-381.
61. Нестеренко С. С. Правова природа інституту екстрадиції. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11. С. 167-169.
62. Нестеренко С. С. Принцип «исключения политических преступлений» как инструмент защиты прав человека в институте экстрадиции. *Материалы докладов XVI международной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов»*. URL: Режим доступу до збірника : <http://www.lomonosov-msu.ru/2009/>
63. Нестеренко С. С. Принцип *aut dedere aut judicare* як інструмент захисту прав людини в механізмі екстрадиції. *Правове життя сучасної України : тези доповідей міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу*. О. : Фенікс, 2009. С. 682-683.
64. Нестеренко С. С. Принцип *non bis in idem* як інструмент захисту прав людини в інституті екстрадиції. *Правове життя сучасної України : тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції*. О. : Фенікс, 2008. С. 478-479.

65. Нестеренко С. С. Принцип подвійної кримінальності в інституті екстрадиції. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. праць. О. : Фенікс, 2009. Вип. 36. С. 204-209.

66. Нестеренко С. С. Проблемные вопросы институтов экстрадиции и политического убежища. *Правотворчество и правоприменение в современном обществе* : материалы междунар. науч. конф. студентов и аспирантов. Минск : БГУ, 2009. С. 188-190.

67. Нестеренко С. С. Судовий розгляд справ in absentia та захист прав особи в механізмі екстрадиції. *Юридична Україна*. 2009. № 10. С. 135-140.

68. Нестеренко С. С. Щодо питання про забезпечення права особи, залученої до екстрадиційної процедури, на справедливий судовий розгляд. *Права людини в умовах сучасного державотворення : теоретичні і практичні аспекти* : збірник тез доповідей за матеріалами IV міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми : ДНВЗ «УАБС НБУ», 2009. С. 105-107.

69. Никольский Д. П. О выдаче преступников по началам международного права. СПб : Типография М. М. Стасюлевича, 1984.

70. Офіс генпрокурора направив у прокуратуру Білорусі запит на екстрадицію 28 "вагнерівців".
URL:https://lb.ua/world/2020/08/12/463764_ofis_genprokurora_napraviv.html

71. Панов В.П. Сотрудничество государств в борьбе с международными уголовными преступлениями. М.: Юридическая литература, 169 с.

72. Пашковський М.І. Особливості доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2002. С. 87.

73. Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародно-правового співробітництва: Наказ Генерального прокурора

України від 11 лютого 2013 р. №8 гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
URL:<http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0008900-11>

74. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку з ратифікацією Третього додаткового протоколу та Четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників: закон України від 2 жовтня 2018 року № 2577-VIII.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2577-19#Text>

75. Про затвердження Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження: Наказ Мініюсту від 19.08.2019 № 2599/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-19#Text>

76. Про затвердження Інструкції про порядок приймання-передавання осіб, які перебувають під вартою, на кордоні України та поза її межами: Наказ МВС України від 02.07.2015 № 794
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0873-15#Text>

77. Про затвердження Порядку інформування установами виконання покарань та слідчими ізоляторами Державної кримінально-виконавчої служби України дипломатичних представництв та (або) консульських установ іноземних держав в Україні стосовно іноземців, узятих під варту, або засуджених, або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт: Наказ Мініюсту від 02.12.2014 № 2024/5.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1560-14#Text>

78. Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва : Наказ Генерального прокурора України від 18.09.2015 № 223. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0223900-15#Text>

79. Свистуленко М.П. Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти. автореф. дис.. на здобуття наукового ступеня к. ю. н. за спеціальністю 12.00.08 кримінальне право та кримінологія;

кримінально-виконавче право. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2005. С.10.

80. Сафаров Н.А. Экстрадиция в международном уголовном праве: проблемы теории и практики. М., 2005. С. 8

81. Свистуленко М.П. Принцип невидачі власних громадян у кримінальному праві України. *Держава та право очима молодих дослідників. Збірник наукових праць міжнародної наукової конференції: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів Київського національного університету імені Тараса Шевченка (29-30 листопада 2001 року)*. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. С. 453 - 457.

82. Свистуленко М.П. Про елементи видачі злочинців за греко-руськими договорами X століття. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2003. Вип. 52. С. 48 - 51.

83. Свистуленко М.П. Юридичні факти у механізмі правового регулювання екстрадиції. *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. Вип. 22. С. 562 - 568.

84. Скрипнюк О. Специфіка статусу Конституції як Основного Закону України. *Юридична Україна*. 2010. № 8. С. 5, 6.

85. Типовые стратегии и практические меры по искоренению насилия в отношении женщин в области предупреждения преступности и уголовного правосудия: Резолюция 52/86 Генеральной Ассамблеи ООН от 12 дек. 1997 г. URL:

https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/strategies_to_elim_violence.shtml (дата обращения: 22.10.2019).

86. Тростянська Я.Л. Визнання і виконання в Україні вироків іноземних судів: Автореф. дис.... канд. юрид. наук - К., 2011. С. 15.

87. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: Учебник / Алексеева Л.Б., Давыдов В.А., Дьяченко М.С., Ивлиев Г.П., Кипнис Н.М. / Под ред. П.А. Лупинской. М.: Юристъ, 1998. 696 с.

88. Уголовный процесс: Учебник для вузов / Алексеева Л.Б., Давыдов В.А., Дьяченко М.С., Ивлиев Г.П., Лупинская П.А. / Под ред. П.А. Лупинской. М.: Юристъ, 1995. 544 с.

89. Уголовный процесс: Учебник для вузов / Бобров В.К., Божьев В.П., Бородин С.В., Кобликов А.С., Москалькова Т.Н. / Под ред. В.П. Божьева. М.: Спарк, 1998. 574 с.

90. Узагальнені статистичні та аналітичні дані про діяльність органів прокуратури у 2018 році. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/vlada.html?_m=publications&_t=rec&id=248318.

91. Указ Президії Верховної Ради Української РСР «Про ратифікацію Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання» від 26.01.1987 № 3484-ХІ

92. Філяніна Л.А. Взаємодія правоохоронних органів України та іноземних держав при здійсненні видачі, осіб які вчинили злочин / *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць*. 2010. №3 (49). С. 317–322.

93. Філяніна Л.А. Взаємодія правоохоронних органів щодо захисту прав людини при здійсненні видачі осіб, які скоїли злочин. Права людини: теорія, реальність, перспективи: Матер. регіональн. наук.-практ. конф., 5 грудня 2008 р.: тез. доп. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ.ун-т внутр. справ, 2009. С.72–75.

94. Філяніна Л.А. Інститут видачі злочинців в угодах держав СНД: проблеми та перспективи. авторефер. дис.. на здобуття наукового ступеня к. ю. н. за спеціальністю 12.00.11 міжнародне право. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2011. С.7.

95. Філяніна Л.А. Інститут видачі злочинців в угодах держав СНД: проблеми та перспективи. авторефер. дис.. на здобуття наукового ступеня к. ю.

н. за спеціальністю 12.00.11 міжнародне право. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2011. С.7.

96. Філяніна Л.А. Міжнародна організація кримінальної поліції – координатор міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць*. 2008. №3(39). С. 299–303.

97. Філяніна Л.А. Міжнародне співробітництво в боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів. *Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин у сучасних умовах: Матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* (Дніпропетровськ, ДДУВС, 12.10.2007): тез. доп. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2007. С.92–98.

98. Філяніна Л.А. Поняття, форми (види) міжнародної правової допомоги у кримінальних справах. *Проблеми професійної підготовки слідчих: Матер. наук. – практик. конф., 27 квітня 2007 р.: тез. доп. – Дніпропетровськ Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2007. С.113–118.*

99. Філяніна Л.А. Порядок процедури видачі особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння (екстрадиція). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць*. 2009. №3 (44). С. 274–283.

100. Філяніна Л.А. Проблема гармонізації норм національного законодавства країн СНД з питань видачі злочинців. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць*. 2007. №4 (35). С. 166–171.

101. Філяніна Л.А. Проблеми відповідності норм національного законодавства України договірним зобов'язанням щодо видачі злочинців. *Актуальні проблеми злочинності в Україні: Матер. наук.-практ. семінару (21 березня 2008 р., Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ): Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 174 – 177.*

102. Філянiна Л.А. Регiональне мiжнародне спiвробiтництво у галузi протидiї мiжнароднiй злочинностi, включаючи видачу злочинцiв (на прикладi Європи). *Право i суспiльство*. 2009. №4. С. 21–24.

103. Філянiна Л.А. Формування та розвиток спiвробiтництва держав у протидiї транснацiональнiй злочинностi в рамках СНД. *Науковий вiсник Днiпропетровського державного унiверситету внутрiшнiх справ: Збiрник наукових праць*. 2008. № 2 (38). С.93 – 99.

104. Чернова А. Затримання особи, пiдозрюваної у вчиненнi злочину // *Вiсник прокуратури*. 2010. № 8. С. 82.

105. Якупов Р.Х. Уголовный процесс: Учебник для вузов. - М.: Зерцало, 1999. - 464 с.

106. A more secure world: our shared responsibility: Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change. United Nations, 2004. URL: [https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/C9B1B6D819968E83C1256F5E00597208/\\$file/Report+of+the+High-level+Panel+on+Threats+Challenges+and+Change.pdf](https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/C9B1B6D819968E83C1256F5E00597208/$file/Report+of+the+High-level+Panel+on+Threats+Challenges+and+Change.pdf) (date of application: 25.08.2018).

107. A V Denmark, Merits, UN Doc CEDAW/C/62/D/53/2013, IHRL 4094, 19th November 2015; MEN v Denmark, Admissibility, UN Doc CEDAW/C/55/D/35/2011, IHRL 3847, 26th July 2013.

108. Akhtar Sh. [About Globalization]. The United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2013. URL: <http://www.un.org/en/development/desa/usg/statements/asg/2013/10/report-of-the-secretary-general-on-globalization-and-interdependence.html> (date of application: 20.08.2018).

109. Amnesty International. Возвращение к пыткам: экстрадиция, принудительное возвращение и выдворение лиц в страны Центральной Азии, 2013. URL: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR04/001/2013/ru/> (дата обращения: 22.10.2019).

110. Freeman B.R. People Flows in Globalization. NBER Working Paper Series. Cambridge, MA, 2006. P. 6-8. URL: <http://www.nber.org/papers/w12315.pdf> (date of application: 25.08.2018).

111. Roth K. World's Autocrats Face Rising Resistance. Human Rights Watch, 2019. URL: <https://www.hrw.org/world-report/2019/keynote/autocrats-face-rising-resistance> (date of application: 03.03.2020).

112. Soldatenko v. Ukraine: рішення Європейського суду з прав людини від 23 жовтня 2008 року (заява № 2440/07). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-89161> (дата звернення: 19.06.2019).

113. The United Nations. About the Sustainable Development Goals. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (date of application: 22.10.2019).

114. The United Nations. International Tourism Highlights, 2019 Edition, UNWTO URL: P. 3-5. URL: <https://www.unwto.org/publication/international-tourism-highlights-2019-edition> (date of application: 25.03.2020).

Виконав: студент магістратури
спеціальності 281 Публічне
управління та адміністрування
заочної форми навчання
«___» грудня 2020 р.

Підпис

В.А.Ватрас
Ініціали, прізвище

Науковий керівник
кандидат наук з державного
управління, доцент кафедри
публічного управління та
адміністрування
«___» грудня 2020 р.

Підпис

Д.В.Бондар
Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:
Завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування
к.е.н., доцент
«___» грудня 2020 р.

Підпис

Е.В. Щепанський
Ініціали, прізвище